

Title: Proposal and Summary for addition of Cyrillic characters
Source: Radko Kardalev, Ministry for Science and Technology, Macedonia
Borka Jerman-Blažič, Tech. Committee for Standardization, Slovenia
Michael Everson, Everson Gunn Teoranta (WG2 member for Ireland)
Status: Joint Macedonian, Slovenian, and Irish proposal
Action: For consideration by WG2

A. Administrative

1. Requester's name:
Radko Kardalev
Borka Jerman-Blažič
Michael Everson
2. Requester type:
Joint member body contribution
3. Submission date:
1996-01-16
4. Requester's reference:
5. Type of proposal:
This is a complete proposal.

The following two items are to be completed by WG2:

- a. Relevant SC2/WG2 document numbers:
(Refer to N237, N418)

- b. Status (list of meeting number and corresponding action or disposition):

B. Technical (General)

1. Nature of proposal:
This proposal is for a new set of characters.
Name of the existing block:
Cyrillic, Table 12.
2. Number of characters in proposal:
4 characters.
3. Proposed category per SC2/WG2 N1116:
Category A
4. Proposed Level of Implementation:
Level 1

Is a rationale provided for the choice?

Other characters required for writing Macedonian are already encoded as precomposed characters with Level 1 support.

5. Is a repertoire including character names provided?:

04FC CYRILLIC CAPITAL LETTER IE WITH GRAVE
04FD CYRILLIC SMALL LETTER IE WITH GRAVE
04FE CYRILLIC CAPITAL LETTER I WITH GRAVE
04FF CYRILLIC SMALL LETTER I WITH GRAVE

- a. If YES, are the names in accordance with the 'character naming guidelines' in Annex K of ISO/IEC 10646-1?

Yes.

b. Are the character shapes legible?

Yes:

Èè Йй

6. Who will provide the appropriate computerized font for publishing the standard?

Michael Everson, Everson Gunn Teoranta.

If available now, identify source(s) for the font:

Michael Everson, Everson Gunn Teoranta.

7. References:

a. Are references (to other character sets, dictionaries, descriptive texts etc.) provided:

Yes, see the Macedonian national keyboard standard (1995-05-27) attached.

b. Are published examples (such as samples from newspapers, magazines, or other sources) of use of proposed characters attached?

Yes, see attached text from the daily newspaper *Нова Македонија* (Nova Makedonija) (1996-01-13), and the Macedonian national keyboard standard (1995-05-27).

C. Technical (Justification)

1. Information on the user community for the proposed characters (for example: size, demographics, information technology use, or publishing use) is included.

These are characters commonly used in Macedonian texts of all kinds of publications. There are 1.5 million users of these characters.

2. The context of use for the proposed characters (type of use; common or rare) is included.

These are characters commonly used in Macedonian texts of all kinds of publications. There are 1.5 million users of these characters.

3. Are the proposed characters in current use by the user community?

Yes.

4. After giving due considerations to the principles in N1116 must the proposed characters be entirely in the BMP?

Yes. All Cyrillic characters must be in the BMP.

5. Should the proposed characters be kept together in a contiguous range (rather than being scattered)?

It does not matter, though the capitals should be kept with the smalls. They should be in the Cyrillic block. We propose the following positions for them:
04FC-04FF

6. Can any of the proposed characters be considered a presentation form of an existing character?

No.

If YES, is a rationale for its inclusion provided?

No.

7. Can any of the proposed character(s) be considered to be similar (in appearance or function) to an existing character?

No.

If YES, is a rationale for its inclusion provided?

No.

8. Does the proposal include use of composite sequences?

No.

If YES, is a rationale provided?

No.

Is a list of composite sequences and their corresponding glyph images (graphic symbols) provided?

No.

**REPUBLIC OF MACEDONIA
MINISTRY OF SCIENCE**

**Ilindeneska bb
Skopje**

**Tel.: +389 91 238 610
Fax: +389 91 235 573**

**Mike Ksar
Convener, ISO/IEC JTC1/SC2/WG2
Hewlett-Packard Company
1501 Page Mill Road, 5M-W
Palo Alto, CA 94304
USA**

Dear Mr Ksar,

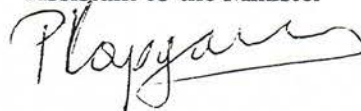
Due to the short period we had for preparing the *Joint Macedonian/Slovenian/Irish proposal for addition of four Cyrillic characters to ISO 10646*, I enclose to this letter an additional explanation for the rational of proposing the four characters important for Macedonian language. Please, treat it as an integral part of the Proposal.

Regarding the *Joint Macedonian/Slovenian/Irish proposal for the addition of a new Cyrillic block and 80 Cyrillic characters to ISO 10646*, I enriched the argumentation for the characters *Ѐ, Ё, Ђ, Ѓ, Є, Ѕ* with references from an *ORTHOGRAPHIC DICTIONARY, from the "Orthography of Macedonian Literary Language", "Prosvetno delo" and from the SCIENTIFIC REVIEW "Literary Word" ISSN 6024-4791, No 4-6 Skopje, 1994*. Please, attach this argumentation to this proposal.

Expressing my deep gratitude for delaying the dead line for delivering our proposals, and hoping that you will receive the materials till February, 5 1996,

Best regards,

Ratislav Kardalev, M. Sc.
Assistant to the Minister

*Proposal and Summary for addition of four Cyrillic characters -
additional explanation for the rational*

ISO/IEC JTC1/SC2/WG2 N _____

Date: 1996-01-16

SUBJECT: *Additional explanation for the rational of proposing
the four characters important for Macedonian language*

B. Technical (General)

1

Name of the existing block:

This proposal is for inclusion of 4 new characters in Table 11 or Table 12 of ISO/IEC 10646-1. We want to stress that the characters used in Macedonian language are covered with Table 11. As none of the characters in Table 12 is used in Macedonian language, we would prefer these 4 new characters to be included in Table 11, where 4 free positions are free: 0400, 0450; 040D, 045D.

5. Is a repertoire including character names provided?

In Table 11, we propose these positions:

0400	CYRILLIC CAPITAL LETTER IE WITH GRAVE.....	È
0450	CYRILLIC SMALL LETTER IE WITH GRAVE.....	è
040D	CYRILLIC CAPITAL LETTER I WITH GRAVE.....	Њ
045D	CYRILLIC SMALL LETTER I WITH GRAVE	њ

Linguistic argumentation for proposing these four characters

CYRILLIC CAPITAL LETTER IE WITH GRAVE.....	È
CYRILLIC SMALL LETTER IE WITH GRAVE	è

a) A character used to attain functional differentiation of the adverb "cè" what means "all", "complete", "whole" from the reflexive "ce" ("to be") regarding the verbs.

Example:

My pekov cè ≈ "I told him everything."

My	пекoв	cè
"Him	told-I	everything"

*Proposal and Summary for addition of four Cyrillic characters -
additional explanation for the rational*

This character is also used in compounds.

Example:

ūped cè ≈ "first of all"

cè yūūūe ≈ "still".

b) The second function of this character is for making difference between the pronoun "нè" ("us") and the negation "не" ("no").

Example:

Toj не нè виде. ≈ "He didn't see us"

Toj	не	нè	виде.
He	not	us	see.

CYRILLIC CAPITAL LETTER I WITH GRAVE.....Й

CYRILLIC SMALL LETTER I WITH GRAVE.....й

A character used for the case feminine pronoun form "й" (Dat/Gen) in order to contrast with the conjunction "и" ("and"). Example:

Влезе и й шейна нешто. ≈ "He came in and whispered to her something."

Влезе	и	й	шепна	нешто
Came in - he	and	to her	whispered	something

7. References:

a. Are references (to other character sets, dictionaries, descriptive texts etc.) provided:

Besides the draft of the Combined Macedonian Cyrillic Alphabet and for transliteration of Macedonian Cyrillic Alphabet with Latin Alphabet, see the attached references from dictionaries and other kinds of texts: "Grammar of Macedonian Literary Language" by Blaže Koneski "Kultura" Skopje, 1967; Serbo-Croatian - Macedonian Dictionary, "Prosvetno delo" Skopje, 1964; "Orthography of Macedonian Literary Language", "Prosvetno delo" Skopje etc.

b. Are published examples (such as samples from newspapers, magazines, of other sources) of use of proposed characters attached?

Besides the mentioned references, please see the attached references from:

NEWSPAPER "Nova Makedonija", Skopje, January 18 1996 Published: daily;

NEWSPAPER "Evening", Skopje, January 18 1996 Published: daily;

REVIEW "Puls, Skopje January 12 1996 Published weekly;

REVIEW "Macedonian Time" December, 16 1995 Published: monthly;

POETRY "The Heart of the Dew" by Marinko Mitkov

BELLETRISTIC LITERATURE "The Defense of Socrates" by Plato, "Kultura" Skopje, 1990;

*SCIENTIFIC PAPER "Clauses of Consequence Opposite to other Compound
Clauses" by Ljiljana Minova-Đurkova, "Makedonski Jazik" YU ISSN 0025-1089,
Skopje, 1988*

C. Technical (Justification)

1. Information on the user community for the proposed characters (for example: size, demographics, information technology use, or publishing use) is included.

The è and ò characters have high frequency of use in all types of texts written in Macedonian language: journalism, belletristic literature, poetry, scientific papers, grammars, textbooks, dictionaries. Therefore, the number of users of these letters is about two million people.

2. The context of use for the proposed characters (type of use; common or rare) is included.

The linguistic explanation of the context of use of these characters was given above, in B. Technical (General) - 5.

These characters are commonly used in Macedonian texts of all kinds of publications. They have everyday and very frequent use in journalism, belletristic literature, textbooks, scientific papers, grammars, dictionaries etc. Therefore, the estimated number of users is about two million people.

Note: Allowed exchange of the content of the position D6 with 3Z and of B1 with SY

Combined Keyboard for Macedonian Cyrillic Alphabet and for Transliteration of Macedonian Cyrillic Alphabet with Latin Alphabet - Draft

(1995-05-27)

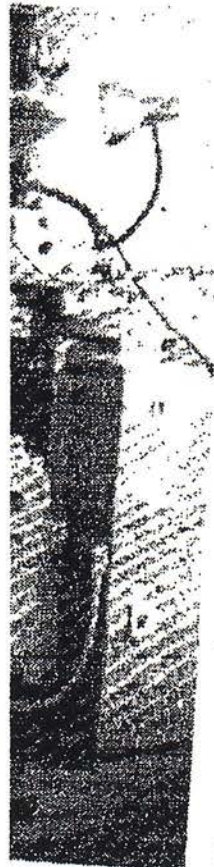
ДНЕВНИК

13. 1. 1996 NOVA MAKEDONIA

НОВА МАКЕДОНИЈА

ИЛИОНИ

о прилагодување и

иото во припадниот

ика на платниот би-
та.

M.J.

ПОВОДИ

Наше име - грчки проблем!

По кусиот празничен застој, од Грција од-
ново потекоа шпекулации околу божествената со-
гласност на Република Македонија да си го
промени името. Некои од нашите медиуми исто
така одново, како и многу пати порано, наврвно
ја проволтаа грчката мамка и со помош на „свои
извори“ ја дојдоа приказната за новото име
така што кутрата Македонија на крајот заврши,
не со едно, туку со три имиња за различни упо-
треби. Непосреден повод за враќање на про-
блемот околу името во центарот на пазимането
беше првпат средба на македонскиот амбаса-
дор Иван Тошевски и неговиот грчки колега
Христос Захаракис во Њујорк со посредничко-
та на ОН Сајрус Вонс. Тоа што грчките медиуми
„дознаа“ дека уште на таа, иницијална средба
амбасадорите како од шого успоале да го ре-
шат најтешкиот дел од спорот и дека божом ја
нашле „обострано прифатливо“ име на нашата
земја (Нова Македонија) - сосема личи на нив.
Она што не е јасно во целава работа се мотиви-
тите на нашите медиуми кога толку подготвено
и селективно ги репласираа грчките изми-
слици, не подејќи сметка за нивниот ефект врз
домашната јавност.

ЕДЕН ТЕКСТ - РАЗЛИЧНО ЧИТАЊЕ

Зашто, ако е навистина веќе сè договорено,
ако проблемот со името е навистина решен,
зашто тогаш амбасадорот Тошевски мораше де-
новиве одново да отпатува за Њујорк, ризику-
вајќи сплетување на окованите со сити и мраз
американски аеродроми? Зашто уште отсега се
најавува нова македонско-грчка средба на ам-
басадорско ниво некаде за март, по подолгот
одмор што планира да си го земе Вонс? И
зашто министрите за надворешни работи Стево
Црвенковски, а пред него и Каролос Папуљас,
би правеле од готово вересија, би го враќале
целиот проблем на самиот почеток, изјавувајќи
дека „нема промени“ во ставовите на нивните
земји по тоа прашање. Односно, дека Македо-
нија не прифаќа промена на името, а Грција не
прифаќа име во кое ќе биде содржан зборот
Македонија или некоја изведеница од него? Од-
говорот е очигледен. Позициите на двете
страни се сè уште дијаметрално спротивни, а
проговарањето се сè уште далеку - можби и со
години - од некое решение.

Па сепак, разговорите околу името почнаа,
на што и двете страни се обврзани не само со
билатералната Привремена спогодба за норма-
лизација на односите, туку и со Резолуцијата на
Советот за безбедност од 1993 година, доно-
сена по повод приемот на Република Македо-
нија во Обединетите нации. Ако се споредат из-
јавите на грчките и македонските медиуми,

толшо да се замисли како изгледаат шотутуку
започнатите преговори и што се в ставовите, или
ко биде ставено на маса. Она што со сигурност
го знаеме тоа е дека Грција на прашањето на
името му даде последниве години толку многу
политичко-националистички кабој, што тоа сега
за неа претставува вистински проблем. Но тоа
е нивен проблем. Не и на Република Македо-
нија. И наспроти сета наша заинтересираност
за добри меѓусобни односи и осведочена добро-
наморност, едностранно не сме во состојба да ѝ
помогнеме да си го реши тој проблем. Ка мора
сама да си помогне, така што уште еднаш -
чосно и без смотозалажување - ќе ги препрочита
и Резолуцијата на Советот за безбедност и
Привремената спогодба. И притоа да сфати
дека со формулациите „разрешување на разли-
ките околу името“, и меѓународната заедница
олицостоорна во ОН и САД кои учествуваа во
утврдувањето на текстот на Привремената спо-
годба само го укажуваат фактот дека Грција се
противи на името на Република Македонија, но
ниги ги уважуваат нивните аргументи, ниту
пак ѝ даваат мандат на кума која ќе ги изми-
сли ново име. Зашто, таков мандат нема никој,
на ни Советот за безбедност.

Мандат за евентуално прифаќање на ново
име за државата и народот, нема никој ни во
Република Македонија - ни лично, ни институ-
ција. Името на државата и народот не е нешто
што може да се наметне или промени со де-
крет, или со закон. Тоа произлегува од истори-
јата и од длабокото и природно чувство за на-
ционална припадност. Грците, впрочем, се ла-
жат ако воруваат дека евентуалната промена
на името на Република Македонија би им го ре-
шила проблемот. Обезличувањето на македон-
ската држава и народ од соседите би било
сфатено само како долгоочекувана покана да
приграбат парче од таа „ничија“ земја. Би из-
станапа нова балканска кланица, во која
Грците би било можби и кољачи, но повеќе од
сигурно и жртви.

ПОСЛЕДЕН ИСПИТ

Под сутостија одново на грчкиот печат, во
овдешните дискусии можат да се слушнат и
накви размислувања: Зашто да не доведеме
некој збор, како на пример „нова“ и тоа пред
зборот „республика“? Така името би ни отстапило
истабнаго, иако малку поголемозно, а и Грците
би биле задоволни. Со време тоа „нова“ само
од себе ќе отпадне и пак ќе си бидеме на исто.
Да, но додека да отпадне, што ќе бидеме?
„Нова република“ која не може да се попикиа на
на сватаа ност...

Димитровски 1979

DICTIONARY of the Macedonian Language И

и *conj* i. 1. (самостојно, во дијалог, како прашање кон собеседникот што има уште да каже) и? (што понатаму?) и? (šta dalje?). 2. (сврзува еднакви делови во проста реченица) се скарале снаа и золва *posva-diše se snaha i zova*. 3. (сврзува прости реченици) го најдов и го доведов дома *pašao sam ga i doveo kući*. 4. (при набројување) и јас, и ти, и тој, и сите ние и ја, и ти, и он, и сви *mi*. 5. (уште и) бевме и во Охрид *bili smo i u Ohridu*. 6. (во почетокот на реченицата, често во детското раскажување, во приказни, во библискиот стил) и таа стана, и го пречека, и му даде да јаде и она *ustade, i dočeka ga, i dade mu jesti*.

и *part* (за потсилување) и; ќе му веруваш, и да не е вистина *verova-vaćeš mu, (čak) i da nije istina*; ќе го направим тоа, и без да сакаш *učiniceš to, (čak) i kad ne bi želeo*.

и! *interj* и! 1. (за чудење) и, што убаво! и, *ala je lepo*! 2. (за негодување) и, каков си! и, *kakav si!*

и *prop* 1. (кратка заменска форма за индиректен предмет од *јаа, она*) *joj*; и реков *reka*o *сам* *joj*. 2. (со посвојно значење) татко и *njen otac*.

иако *conj* (концесивно) *iako*; ќе дојдам, *иако* сум многу зафатен *doći ću, iako sam jako zauzet*.

ибис *m zool.* (*Ibis religiosa*) *ibis*.

ибрик -ци *m* 1. *ibrik*. 2. (*fig.*) *glupak, budala*.

ибриче *n dem.* од *ибрик* *ibričić*.

ибришим *m* (свилени конци) *ibrišim*.

ибришимарка *f* (*arh.*) *vrsta igle* којом се *veze ibrišim*.

ива *f bot.* (*Salix caprea*) *iva*.

Иванден *m* *Ivanjdan*.

иванденски *adj* *ivanjdanski*; иванденски петок *petak koji dolazi pre*

Ivanjdana; *smatrao se kao težak ženski praznik, te toga dana žene nisu radile*; иванденско цвеќе *bot.* (*Salvia sclavia*) *ivanje cveće, me-čje uvo*.

иверка *f* *iver*.

ивтирија -ни *f* (*razg.*) *v.* ифтирија.

игла *f* *igla*. 1. (за шиене и сл.) игла *шијачка šivaća igla*; игла *плетачка pletaća igla*; (*fraz.*) седи како на игли *sedi kao na iglama*; од игла до конец *sve*. 2. (нешто слично со игла) игли од бор *igle od bora*.

иглен *adj* *igleni*; иглени уши *iglene uši*.

иглест *adj* *iglast, igličast*.

игле и **игличе** *n v.* *игличка*.

игличка *f dem.* од *игла* *iglica*.

игнорант *m* *ignorant, neznalica*.

игнорантка *f* *ignorantkinja*.

игнорантски *adj* *ignorantski*.

игноранција *f* *ignorancija, neznaštvo*.

игнорира *pf i impf* *ignorisati, ignorirati*.

игнорирање *n* *ignorisanje, ignoriranje*.

иго *n* (*knjiž.*) *igo, jaram, ropstvo*.

игра *f* *igra*. 1. (забава) детски игри *dečje igre*. 2. (забава заснована на определени комбинации) *шаховска igra šahovska igra*; *хазардни игри hazardne igre*. 3. (тура) оваа игра му ја добив *ovu sam mu igru dobio*. 4. *ples, (okretna) igra*. 5. (начин на исполнување на определена улога во драма, на филм; воопшто начин на водeње на некоја игра) *мајсторска игра majstorska igra*; *млака игра mlaka igra*.

игра *impf* I 1. (обично: игра си) *igrati se (čega, čim)*; децата (си) *играат deca se igraju*; (*fraz.*) не *играј* си со оган не *играј* се *vatrom*; не *играј* си со главата не *играј* се *glavom*; срцето ми *игра* *igra mi*

нашепнува *impf* došaptavati, prišaptavati.
 нашепнување *n* došaptavanje, prišaptavanje.
 намета се *pf* našetati se.
 наметува се *impf* од намета се.
 наметување *n* од наметува се.
 нашекери *pf* pošećeriti, zašećeriti.
 нашекерува *impf* од нашекери.
 нашекерување *n* од нашекерува.
 нашиба *pf* (razg.) nabiti, nagnjesti, natrpati.
 нашибува *impf* од нашиба.
 нашива *impf* од нашие pašivati.
 нашивање *n* од нашива.
 нашивка *f* opšav.
 нашие *pf* našiti (u većoj količini).
 нашили *pf* zašiljiti, ušiljiti.
 нашилува *impf* zašiljivati.
 нашилување *n* zašiljivanje.
 нашинец -нци *m* našinac, zemljak.
 нашинка *f* našinka, zemljakinja.
 нашински *adj* 1. (од нашата земја) pašinski. 2. naški.
 нашински *adv* naški.
 нашир *adv* u širinu, uširoko.
 нашироко *adv* naširoko; се расприкажа нашироко raspricao se naširoko; (fraz.) надолго и нашироко nadugačko i naširoko; си живее човекот нашироко živi čovek na visokoj nozi.
 нашлака *pf* išamarati, ispljeskati.
 нашлакува *impf* од нашлака.
 наשמinka *pf* I pašminkati. II — се pašminkati se.
 наשמрка се *pf* pašmrkati se.
 наשמркува се *impf* од наשמрка се.
 наשמрка се *pf* nasisati se (bombona i sl.).
 наשמркува се *impf* од наשמрка се.
 нашие *pf* paruđati, pašuškati (psa).
 наשמнува *impf* од нашие.
 наשמнување *n* од наשמнува.
 наשמтави *pf* 1. uštaviti u većoj količini. 2. (fig.) istući, izbiti, izmlatiti.
 наשמтавува *impf* од наשמтави.
 наשמте *adv* наשמте срце naše srca, natašte.
 наשמтеди *pf* naštedeti, zaštedeti, uštedeti.
 наשמтедува *impf* uštedivati, v. наשמтеди.
 наשמтети *pf* naškoditi.
 наשמтетува *impf* од наשמтети.
 наשמтетување *n* од наשמтетува.
 наשמтипе *pf* I uštinuti (na više mesta ili više njih). II — се naštipati se.
 наשמтипува (се) *impf* од наשמтипе (се).

наשמтрапа *pf* 1. naseći (makazama). 2. (fig.) naškrabati.
 наשמтрапува *impf* од наשמтрапа.
 наשמтрбен *adj* krnj, okrnjen.
 наשמтрби *pf* okrnjiti, odlomiti.
 наשמтрбува *impf* okrnjivati.
 наשמтрбување *n* okrnjivanje.
 наשמтка *pf* naškropiti, poškropiti, pokropiti, poprskati.
 наשמткрне *pf* nakostrešiti se, najeziti se.
 наשמткрнува *impf* од наשמткрне.
 наשמткрнување *n* од наשמткрнува.
 наשמткува *impf* poškropljavati, v. наשמтка.
 наשמуми *pf* zašuškati, zašuštati.
 наשמумува *impf* од наשמуми.
 наשמумување *n* од наשמумува.
 не *part* ne. 1. (самостојно) не, тоа не е така ne, to nije tako; така е, не? tako je, (zar) ne? 2. (при приокот во одречни реченици) две години тој не се врати дома dve godine se on nije vratio kući. 3. (во прашални реченици) што си така блед, да не си болен? što si tako bleđ, da nisi bolestan? 4. (во сомнение дека нешто може да се случи) облечи си го палтото, да не нашинеш. зашто е студено надвор obuci kaput, da ne pazebeš, jer je hladno napolju. 5. (како префикс образува зборови со значења спротивни од значењето на основниот збор или такво што напълно го негира значењето на основниот збор) несреќа, недоверба, неразбирање nesreća, nepoverenje, nezdrav, neposlušan, neposlušna.
 не *pron* (кратка форма за директен објект од *ние*) не виде video nas je.
 неа *pron* (долга форма за директен објект и општа форма од *таа*, *она*) 1. ја видов неа video sam nju. 2. (со предлог) од неа, за неа, со неа od nje, za nju, s njom.
 неактивен -вна *adj* neaktivan.
 неактивност *f* neaktivnost.
 неактуелен -лна *adj* neaktuelan.
 неарен -рна *adj* (razg.) 1. rdav, loš; неарен човек rdav (loš) čovek. 2. nemoćan, slab, bolestan; неарен сум денеска нешто danas sam nešto slab (bolestan).
 неарно *adv* (razg.) 1. rdavo, loše; неарно стори денеска loše si danas postupio. 2. неарно ми е зло mi je; неарно ми дојде, затоа си стидов

сврши пред една недела verio se pre nedelju dana.

свршок -ци *m* (retko) *v.* завршок.
свршува¹ (се) *impf* од сврши¹ (се) svršavati (se), završavati (se).

свршува² (се) *impf* од сврши² (се).
свршување¹ *n* од свршува¹ (се) svršavanje, završavanje.

свршување² *n* од свршува² (се) verenje; veridba.

свршувачка¹ *f* (razg.) *v.* крај II.
свршувачка² *f* veridba; на денот на свршувачката на dan veridbe.

се (3 л. мн. сегашно време од сум) su; наши се сите naši su svi; сите се веќе тука svi su već tu.

се *pron* (се употребува за образување на повратни, безлични и др. глаголски форми) se; брчи се briјati se; мие се umivati se, prati se; се стемни smračilo se, рао је mrak; јаде ми се jede mi se.

се *pron* (*v.* сиот) sve; му дадов се dao sam mu sve; од се срце iz sveg srca; родила жената, се девојчиња rodila је жена, sve same девојчице.

се *adv* 1. (за време) uvek, stalno, —једнако; се доаѓам а тебе не те наоѓам stalno dolazim а тебе не palazim; се тоа го зборува uvek то говори; (fraz.) се уште још uvek; при се што... iako, makar да. 2. (за место) svuda; каде и да се свртиш — се книги kudgod се okreпе — svuda knjige. 3. (за допуштање) svakako, verovatno; ти се ќе наминеш кај нас ти ќе svakako navratiti kod нас. 4. (пред компаративот — за засилување) још више; се пострашен ни се чинеше sve страшнији нам је izgledao.

се- (прв составен дел на многу сложенки: 1. со значење *ошш* — сенароден, сесловенски. 2. со значење *нај*, *најолно* — сесилен, сеопфатен.) sve-.

сеа *adv* (dijal.) *v.* сега.

сеалка *f* *v.* сејалка.

сеанса *f* (седница; спиритистичка средба) seansa.

сеач *m* *v.* сејач.

сеачка *f* *v.* сејачка.

себап *m* (razg.) sevar, sevab.

1. (добро дело, добротинство) направи го тој себап napravi taj sevar. 2. (причина, повод) sevar; тоа беше себап да те видам то је bilo sevar да те vidim.

себаплија *adj indecl.* (razg. кој прави добри дела) sevarpli, sevarplija.

себапчија -ни *m* (razg. лице што прави себап, добротинец) sevarplija (čovek).

себе(си) *pron* [дaтив — себе(си), си; ген. - акузатив — себе(си), се] себе; си рекол сам со себе рекао је сам u sebi; се убил себеси ubio је себе; (fraz.) дојде на себе(си) doći k sebi; надвор од себе(си) e biti van себе; не е на себе(си) nije pri sebi; најде себеси паѓи себе; сам по себе сам po sebi; владее со себе vladati sobom; затвори се во себе zatvoriti se u себе; земе на себе uzeti na себе; работи над себеси radi nad sobom; задлабочи се во себе udubiti se u себе.

себељубец -пци *m* (себељубив човек, егoист) sebeljubac, samoljubac.

себељубив *adj* (кој се сака само себеси, егoистичен; проникнат со себељубје, егoизам) sebeljubiv, samoljubiv; себељубив човек sebeljubiv čovek; себељубиви постапки sebeljubivi postupci.

себељубиво *adv* (*v.* себељубив) sebeljubivo, samoljubivo.

себељубивост *f* (*v.* себељубив) sebeljubivost, samoljubivost.

себељубие *n* *v.* себељубје.

себељубје *n* (грижа само за себе, за своите интереси, егoизам) sebeljublje, samoljublje; исполнет со себељубје ispunjen sebeljubljem.

себељупка *f* (за жена) *v.* себељубец.

себеп *m* (razg.) *v.* себап 2.

себеунижување *n* (унижување на самиот себе) samounižavanje, samouniženje, *v.* самоунижување.

себечки *adv* (dijal.) za себе, за своју dušu; го прави како за себечки pravi ga kao за себе, kao за своју dušu.

себичен-чна *adj* sebičan, egoističan; себичен човек sebičan čovek.

себичник -ци *m* (себичен човек, егoист) sebičnjak, egoist(a); голем себичник veliki sebičnjak.

себичница *f* (за жена, *v.* себичник) sebičnica, egoistkinja.

себично *adv* (*v.* себичен) sebično, egoistično.

себичност *f* (*v.* себичен) sebičnost, egoističnost.

себлаг *adj* обично u sastavu себлаг господ preblagi bog.

севап *m* (razg.) *v.* себап.

ижевна
етта на
во со-

Но, можеби таму веќе се разбрало за неговата намера и тој, веројатно, бил принуден да остане во Венеција, каде што умрел на 2-V-1567 година.

Творештвото
на Држиќ:
Поезија

AN EXAM
FOR "411" LE

неговата
акција
иаст ред
јота на
откчу-
на сла-
нителни
рне таа
на Ре-
дниците
иле под
управа
ржиќ со
а Козма
мо (што
Козма I
второто
ој град"
ебала да
о писмо.
и би дал
Држиќ
I попрај
ховната
иот вој-
ма. Но,
воопшто
а многу
што сето

Голем е опусот на Држиќевото творештво.

Во младоста тој ѝ го платил данокот на љубовната поезија, на онаа петраркистичка поезија што завладеала во Дубровник уште со појавата на Шишко Менчетиќ и Џоре Држиќ. Во тие песни Држиќ не дало ништо ново, па дури ни ништо свое: тоа се експлоатирани теми, повторувања на дотогаш веќе кажаното и посилено кажаното од Италијанецот Франческо Петрарка или од нашите дубровчани. Само за илустрација, еве ги реквизитите со кои Марин Држиќ располагал стихотворејќи:

*Тко хоће згар с небес позрити на свит сјај
анђелски вас урес, овуј виџ погледај,
ка прами од коси и лицем руменим
не ктећи заноси љувено срца свим...²⁾*

Но, неговата поезија била во своето време доста барана, препишувана на рака, така што М. Држиќ бил принуден да ги отпечати своите песни. Меѓутоа, таа поезија не е во состојба да му ја обезбеди трајноста на Држиќевото име. Она што го издигна неговото време и над неговата средина, — беа неговите драмски творби, неговите комедии.

поминал
А каде
ровник?

²⁾ Кој сака од негово да го погледа тој украсангелски, нека ја погледа оваа самовила која, со своите коси и со руменото лице, не сакајќи, ги занесува љубовно срцата на сите...:

зајки се
о од не-
ја оста-
илозли-
кладост?
сленост,
она бо-
екно се
ировник.

лавната
крањата
рај По-
ела, две
јурба со
Ростар
сјот
жива, на
Тука е
ое, веч-
те про-
кој не
агоутро-
за она
рилегал
пагород-
а крајот
луга кој
а двајца

ртизана,
од чо-
а и та-
итен пат
ејки со
живот на
што кесе
ја наоѓа
ејки на
е един-
т татко,

Во комедијата се нижат слики од животот на дубровчаните надвор од Дубровник, но преку дијалозите се откриваат вистини и податоци за животот во Дубровник, за општествените односи во слободниот град. Тука, во Рим, се среќаваат „нашциците“ и Држиќ не запознава со нив, со нивната снаодливост во новата средина.

Комедијата е полна со ведрина и здрав хумор, понекогаш со остра критика, понекогаш со раскалашни слободни изрази. А сето тоа, — заплетот и кулминацијата, и расплетот — сето тоа е водено од една вешта писателска рака, од писател кој во Сиена имал можност темелно да се запознае со мајсторството на драмската вештина.

Особено интересни се пролозите на „Дундо Марое“ од кои се гледа интересот на дубровчаните за театарот, од каде што може да се разбере дека оваа комедија претставува продолжение на некаква друга комедија („Пошет“), дека во неа учествуваат речиси и сите лица. Првиот пролог го води сатирот, личност од пасторалните игри. Преку неговата уста Држиќ искажал неколку свои мисли од кои на прво место треба да се одбележи онаа човечка, мечтателска мисла за едно општество без приватна сопственост. Зборувајќи за „далечната таинствена, но прекрасна земја“, сатирот ќе рече: „Таму не постои никакво „мое“ и „твое“, туку сè е заедничко, на сите, и секој е господар на сето“. А потоа, вториот пролог го презема жив човек од крв и од месо, Пошет, човекот од акција.

Бидејќи во Сиена се запознал со оној вид на таканаречената плаутовска комедија, Држиќ ја преработил Плаутовата комедија „Аулуларија“ и создал едно интересно дело за скржавецот, роб на златото. Тоа е делото „Скуп“, слободна преработка, само што Плаутовите личности се заменети со дубровчани, живи во времето на Држиќ, во нашиот амбиент и во наша средина. Она што е за одбележување во врска со оваа комедија, тоа е мајсторството на големиот комедиограф да ги доближи сите личности во своето време, да ги „оживи“, да создаде од нив — сегашни луѓе.

È
O
N
N
È
O
N

ORTHOGRAPHY

***"Orthography of Macedonian
Literary Language"***

"Prosvetno delo"

Француско-македонски речник; југословенско-австриските односи; жолто-зелена шреба; црно-бела техника; седум-осум, две-три, Смаил-аја, Хилми-аша.

б) Цртичка се употребува и помеѓу двојни презимња: *Марија Кири-Скловска*.

в) При пренесувањето на дел од зборот во друг ред се пишува цртичка. В. гл. IV.

г) Цртичка се пишува и кога првиот дел од сложените зборови го пишуваме со цифра:

По исход на 400-годишнината од смртта на Вилијам Шекспир; во 90-иштите години од минатиот век.

Во печатарската практика цртичка (дефис) во случаите под а), б), в), г) се бележи без растојание помеѓу имињата и зборовите, односно веднаш до буквата на која се прекинува зборот.

д) Цртичка се пишува и при делењето на зборот на слогови и составни делови во стручни написи: *ко-ри-шо, кин-и-ше, ше-йам, йо-кри-ка*.

Тоа се прави и за поточно да се означат изговарањето на даден збор:

Партизани, ју-риш! — Шо-о? Зарем ти мене така? — Друјари, йовлекувам: само силна ор-ја-ни-за-ци-ја!

ЗАГРАДИ

318. а) Заградите како правописен знак се пишуваат за да се означат другата форма на зборот покрај кој се става: *ајдуџ(ин), чекор(а), амал(ин), сјом(е)нува*.

б) Наместо точка може да се стави и вториот дел од заградите при цифри и букви за да се означат „прво“, „второ“ итн.: 1), 2), 3), 4) или а), б), в), г) итн.

в) Средната (математичка) заграда се употребува кога се сака во текст што се пренесува (редактира, издава) да се додаде она што недостига во него:

... Знам дека јо чийаје [на скинајашо месшо веројашно сјовело: Омира ве ориинал], но иреба да и се йомата на книжината. — Од мене не че[кај] йомаш, но сјирои и вечни кришки.

АПОСТРОФ

319. а) Апострофот се пишува за да се покаже дека, поради една или друга причина, отпаднал од зборот некој глас: *к' идам, г' удри, грж' јо*.

б) Со апостроф се предава и темниот вокал што се среќава во некој дијалектни зборови: *й'но* (полно), *е'к* (волк), *е'на* (волна), *б'а* (болва), *В'чков*.

в) И слоговното *р* во почетокот на зборот се обележува со апостроф пред него: *'рга, 'рж, 'рской, 'Глевици*.

СВЕЗДИЧКА

320. а) Кога сакаме под текстот да објасниме извесен збор, тврдење, став и др., тогаш по зборот ставаме свездичка над последната буква. Ако на страницата има повеќе такви објасненија, бројот на свездичките се наголемува секогаш за една повеќе:

Во йорјаша од еден хойел во јубернскиот град NN влезе досја убава мала брчка, онаква со каква шшо се возаш ерени: йензионирани йойлоковници, шйайскайшани**, йомешници** шшо имааш докај сйойина души селани — со еден збор, сийе оние шшо ии викааш јосјода од средна рака.*

Во стручната (на пр. лингвистичката) литература свездичката може да има и друга функција.

б) Наместо свездички се пишуваат и цифри: *брчка¹, шйайскайшани², йомешници³*.

НАДРЕДЕН ЗНАК

321. а) Надреден знак (') се става над самогласката *е* во кратката заменска форма *не* (*шој не виде нас*) и во прилогот *се* (*му реков се*) за да се разликуваат, на писмо, од негацијата *не* (*не оди; шој не не виде*) и елементот *се* од повратните глаголи (*шој се мие, се чешила*).

È
O
N
N
È
O
N

DICTIONARY

***Serbo-Croatian - Macedonian
Dictionary***

***"Prosvetno delo"
Skopje
1964***

Г. МИТОВЕЦ — Б. ГРУДИ
М. КОРЕЗПРОСНИ — П. БЛАГОСНИ — А. ЦВЕТОВИ

СРПСКОХРВАТСКО-МАКЕДОНСКИ РЕЧНИК

ПРОСВЕТНО ДЕЛО, СКОПЈЕ — ОБУД, ЦЕТИЊЕ
1964

È
È
N
N
È
È
N

GRAMMAR

*"Grammar of Macedonian
Literary Language"*

by
Blaže Koneski

"Kultura"
Skopje
1967

БЛАЖЕ КОНЕСКИ: ИЗБРАНИ ДЕЛА
ВО СЕДУМ КНИГИ

БЛАЖЕ КОНЕСКИ

ГРАМАТИКА
НА МАКЕДОНСКИОТ
ЛИТЕРАТУРЕН ЈАЗИК

ДЕЛ I и II

КУЛТУРА
СКОПЈЕ
1967

Скопје, 1967
Печатница "Слово",
ул. "Слово" 135.

тички изразен само во третото лице единина. Во другите лица родот се привнесува зависно од тоа на кого се однесува заменката. Во говорот е тоа непосредно дадено, според тоа кој кому се обраќа, а во текст се знава од самата опишана ситуација. Некои состави веќе со другите форми што ги содржат укажуваат на родот од лицето. На пример: *јас — таков! ти — таква и сл.*

213. Заменката *вие* се употребува и во обраќање кон едно лице, во учтив и почитателен тон. Во писма обично тогаш оваа замена се пишува со голема буква. Ваквата нејзина употреба е нова, непозната во народниот јазик. Отаде произлегува и извесна колебајност во употребата на еднински или множински форми во именскиот прирок што се сврзува со оваа форма како подмет. Може да се рече, се разбира, само: *Вие сте ми пријател*. Меѓутоа колебајноста настанува ако се јавува во ваков случај придавка: *Вие сте многу добар и Вие сте многу добри*. Најдобро е сепак и во ваквите случаи да се употребува еднинска форма. Како што се гледа веќе од дадените примери, глаголот иде во множина. Не можеме да речеме *Вие сте станал*, ами само: *Вие сте станале*. Но од друга страна: *Вие сте станале червочен*. Имаме, значи, една необичност за нашата граматика, баш поради тоа што овие форми за учтиво обраќање не се по- никнати од самиот наш јазик, ами се „прекопира- ни“ во него.

214. Освен формите на субјектот што веќе ги дадовме, личните заменки имаат посебни кратки и долги форми за предметот и дативниот предмет:

1. л.: *мене, ме — мене, ми, нас — ме, нам — ни;*
2. м.: *тебе — те, тебе — ти, вас — ве, вам — ви;*
3. л. м. и ср. род: *него — го, нему — му, ж. род: неа — ја, нејзе — ѝ*, (за сите три рода): *нив — ги, ним — им*. Вакви форми има и личната повратна замена, кај која не постои форма на субјектот: *себе — се, себе — си*. Долгата форма се јавува кај неа и како себеси. Повратната замена се сврзува

со субјектот безразлично во кое лице: *јас си зборувам со себе, ти си зборуваш со себе итн.*

Кратките форми *ме, ѝ* (в. горе) се пишуваат со акцентен знак за да можат во текстот веднаш да се разликуваат од негацијата *не*, односно од сврзникот *и*.

215. Од прегледот што го дадовме се гледа дека личните заменки зачувале најмногу синтетични форми од старата деклинација во нашиот јазик. Покрај субјектната тие, видовме, имаат и посебни форми за двата објекта. Долгите форми за предметот се употребуваат и со предлозите, значи во служба што ја има општата форма на именката: *со мене, по вас, кај него*.

Во народниот јазик настануваат уште поголеми израмнувања на формите и кај овие заменки, така што е нужно да се обрне внимание на тоа, бидејќи во тој поглед често се прават грешки и при пишувањето. Во некои дијалекти (прилепскиот, битолскиот) кратката множинска форма *им* е заменета со *му* (*му реков им*), па дури се јавува и во еднината замена на формата за женски род *и* со таа за машки и среден род *му* (*му реков на мајка ми*). Ова покажува дека кратките форми се сведуваат просто до еден знак за одредување односот спрема предметот, додека обележјата на родот и бројот во нив ослабуваат, зашто тие обележја ги носи долгата форма или именката со која кратките форми се сврзуваат во удвоен предмет.

Од друга страна, во долгите форми ослабува признакот на предметната однесеност, бидејќи неа ја изразува кратката форма, па затоа во еднината имаме еднакви долги форми и за двата предмета: *мене, тебе, себе*. Во говорот се оди кон такво изедначување и во множината, та може да се чуе безразлично употребено: *нам ни даде и нам не виде, нас ни даде и нас не виде*, со *ним* и со *нив* (во некои дијалекти се обопштува во множина формата *ним*: со *ним*, од *ним* и сл.). Сите овие појави се овозможени пред сè со тоа

È
C
N
N
È
C
V

SCIENTIFIC PARER

***"Clauses of Consequence
Opposite to other
Compound Clauses"***

by
Ljiljana Minova-Đurkova

"Makedonski Jazik"
YU ISSN 0025-1089

Skopje,
1988

ИНСТИТУТ ЗА МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК
„КРСТЕ МИСИРКОВ“

YU ISSN 0025—1089

МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК

ГОДИНА XXXVIII — XXXIX 1987 — 1988

С К О П Ј Е
1988

6. Во врска со употребата на *шолку* како модификатор на именски синтагми треба да се каже дека најчесто се јавува со такви синтагми што именуваат количество. Тоа значи дека ќе се сретне овде пред сè со именски синтагми во множинска форма, но и со колективни именки и такви што именуваат апстрактни поими – во единска, а освен тоа, покрај *шолку* се јавува и прилогот *многу*. Примери: *На светшот има шолку луѓе, што ми скоро се губиме меѓу нив; Таму надолго шолку народ што ми сенките од ситогодишките дреја не можеа да го ириберат; Имаше шолку многу ѕвезди што дури не можеше да се верува во нивната виситинишост; Во сево ова има шолку многу конвенционалност, што сега веќе може да возбуди само некој оверешки терор како што си ти.*

Во рамките на оваа употреба на *шолку*, оделно место заземаат случаите во кои се посочува интензитетот на некоја особеност, т.е. на особеност што ја именува определбата на именката-центар на синтагмата, на пример: *Толку убави работи и говори за Гоцеџа, што шолка се офкина од виситинишот свет; Ситише сити сцене се обобуваа со шолку живи бон, што што не можеше да издржи.*

7. Како синоним на *шолку* (според Речникот на македонскиот јазик) се јавува прилогот *дошолку* и тоа, во оваа употреба, прилично ретко и може да се каже дека внесува во изразот белог на застареност: *Тој дошолку се задлабочуваше во себе што се илашеме дури и од сешако среќавање; Темаша е дошолку наша што ш верзираниш чисташел може да го насетиш ирошшот.*

8. Начинскиот замески прилог *шолка* се јавува, меѓу другото, и во корелативна функција во последичните реченици. Во македонскиот јазик е одбележана појавата на „околичествување“ на некој начински прилог⁹, појава карактеристична за другите словенски, па и за јужнословенските јазици. Во Речникот на македонскиот јазик е употребата на *шолка* со количествена нијанса во значењето окарактеризирана како појава сврзана со литературниот јазик. Оваа употреба на *шолка* во последичните реченици сè уште не станала постојано обична и се среќава повеќе во јазикот на преводната литература. Примери: *Јас шолка добро ги познавам ситише твои реквизици... што ги сеќавам уште пред година време; ... јас сум шолка збркана, што не знам каде стојам; ... му дојде шолка слободно и шолка менаџерство, што не можеше да ја зајре; Двајцата беа шолка занесени што не го видаа моето движење.*

Примарното, начинско значење на показниот замески прилог *шолка* во рамките на речениците од овој структурен тип, се чини, особено доаѓа до израз кога е тој поставен во непосредна

врска со глаголот во лична форма, на пример: *А шолка шолка дејствуваше на ситаришот, што почна да се шресе.*

На горново се надоврзуваат извесен број примери со *шолка* на крајот на главната дел-реченица, со што *шолка* и *што* доаѓаат во непосреден допир сè уште прилаѓајќи на различни дел-реченици. Овде апсолутно превладува начинското значење: *Се наведна шолка, што целаша тежина на горнишот дел од неговото шело лежеше на башшот.*

9. Листата на прилогите во функција на корелати ја завршува сложениот замески прилог *дошолку*: *Но сето шолка е дошолку ирошдно и логично иотшавено што чисташелот и не го чувствуваша недоситишот.*

10. Од показните замески придавки во корелативна функција во овие реченици ги среќаваме: *шолкав... и шолков... Ахо може така да се каже, присуството на шолкав... е поприродно, а во секој случај не внесува забунa во поглед на значењето. Примери: Таа почна да го ирошонува со шолкава сила, што што веќе не можеше да ја заборава.*

Евентно е, сепак, дека и во рамките на последичните замески сложени реченици превладува употребата на замеската придавка *шолкав* и тоа со функција на интензификатор: *Беиш шолков мраз што на човека срцецо в гради му џукаше.*

11. Со оглед на инсистирањето на интензитетот во главната дел-реченица, не е неочекувана во последичните појавата на именки од типот на: *мера, ситиш и размер*. Тие можат да се јават: самостојно, со показната замена *штој* и со замеските придавки *шолкав* и *шолков*. Во најголем број случаи, именските синтагми со центри од овие именки, вршат функции на прилогски определби. Примери: *Јазикот е уиротен до ситиш што може незабележливо да иреме во ситишшураша на народнишот збор; Бев зашворан, зашворан, зашворан, до шолка мера што израскав зашворан; Тој во шолкава мера доминара, што што веќе не е иштересно; Судирите добија шолкави размери што ирошлично не е можно да се формира единствен ситаш.*

12. Одделно внимание заслужува зависната дел-реченица. Односот меѓу причината и последицата претставени како факти условуваат појава пред сè на формите на индикативот, при што најчесто се јавува мнатото определено свршено, а по него соодветното невршено време. Ова се случува тогаш кога се работи за остварена причина и последица (во ова се вклопуваат, практично, сите горенаведени примери). При неосвистаната последица, пак, може да се јави сегашното и идното време, но и можниот начин, на пример: *Сакаше да се насмее шолку гласно, што ситише гости и иштини би иштрчале.*

Меѓутоа, далеку поинтересна е овде појавата на да-конструкцијата и тоа или со *што* или без него, при што треба да се нагласи дека самостојната употреба на да-конструкцијата во зави-

⁹ Сп. Тр. Станатовски, Околичествување на некои начински прилоги. Македонски јазик VI/2, Скопје 1956, стр. 201–211.

А-2 (причината и последицата се остварени; се инсистира на низок интензитет.

Тој зборуваше *шолку* *малку* *шшо* не успеа никогаш да убеди.
 Тој зборуваше *шолку* *несугесивно* *шшо* не успеа никогаш да убеди.
 Тој зборуваше *шака* *несугесивно* *шшо* не успеа никогаш да убеди.

А-3 (последницата не е остварена)

Тој не зборуваше *шолку* *сугесивно* *шшо* да ги убеди сите.
 Тој не зборуваше со *шака* *сугесивно* *шшо* да ги убеди сите.
 Неговите зборови не беа *шолку* *сугесивни* *шшо* да ги убеди сите.
 Може(ше) да зборува *шолку*/*шака* *сугесивно* *шшо* да ги убеди сите.

Б-тип (2 - *шака шшо*)

Б-1 (последницата е остварена и произлегува од позитивната насока на причината)

Тој зборуваше *сугесивно* *шака шшо* ги убеди сите.
 Тој зборуваше *многу* *сугесивно* *шака шшо* ги убеди сите.
 Неговите зборови беа (*многу*) *сугесивни* *шака шшо* ги убеди сите.
 Зборуваше покажувајќи *огромна* *сугесивна* *моќ* *шака шшо* ги убеди сите.

Б-2 (последницата е остварена, а произлегува од негативната насоченост на причината)

Тој не зборуваше *сугесивно* *шака шшо* не успеа никогаш да убеди.

Б-3 (последницата не е остварена)

Тој не зборуваше *сугесивно* *шака шшо* да ги убеди сите.
 Тој може(ше) да зборува *сугесивно* *шака шшо* да ги убеди сите.
 Тој сакаше да зборува *сугесивно* *шака шшо* да ги убеди сите.

В-тип (заснидетон)

Зборуваше *сугесивно* - сите ги убеди.
 Тој *сугесивно* зборуваше - сите ги убеди.
 Сите ги убеди - *шолку* *сугесивно* зборуваше.

Општо земено, за последичните зависнослужени реченици е карактеристичен односот причина - последица, со тоа што е таа врска претставена низ призмата на последицата, која е дадена во

зависната дел-реченица, а таа е, по правило, на втора позиција, што и овозможува статус на рема од гледна точка на функционалната реченична перспектива. Втората карактеристика, која не важи во иста мера за сите три типа последични реченици, се однесува на интензитетот на дејството, на степенот на застапеноста на некоја особеност и сл.

Неколку белешки за употребата на последичните реченици

Кај првиот тип последични реченици се среќаваме со по-казни заменски зборови употребени како интензификатори, на кои може да се гледа како на стилски обележени елементи. Тоа ни дава донекаде материјал на овој тип последични во целост да гледаме како на стилски обележен, со оглед на инсистирањето на интензитетот на дејството, состојбата или особеноста. Ова, исто така, се рефлектира и на честотата на употребата на овој тип последични реченици, зашто причинско-последичниот однос меѓу две дејства можеме да го изразиме и на други начини, пред сè со причинска реченица, а во разговорниот јазик најчесто употребуваме составна независнослужена, или пак, ако сакаме да ги задржиме показните заменски зборови за да изразиме емоција, можеме да извршиме и поделба на замислената последична реченица: *Толку го сакааш! Песни пеаш за него!*

Како еден вид кулминација на стилската обележеност, а можеби и како сведоштво за губењето на изразноста на корелатите и на несфаќањето на вистинското значење на *шака шшо*, доаѓа до комбинацијата: *шолку* - *шака шшо*.

Ситуацијата со *шака шшо* е поинаква. Речениците од овој тип последични, како и примерите со т.н. релативно надоврзување (како најразвиен вид релативизација) претставуваат карактеристика на јазикот на средствата за јавно информирање, на науката, на она што се вика административен јазик. Токму затоа се забележува дека т.н. јазикот со пониско образование во своите јавни настани (преку средствата за јавно информирање, на различни состаноци, собири и сл.) сакајќи да му дадат на своето излагање поиздржан вид, употребуваат и такви последични реченици и тоа често надоврзувајќи една на друга скоро несврзлив содржини. Она што треба, меѓутоа, особено да се нагласи е дека во таквите ненормирани искажувања денес превладува спојот *шака* да како сврзувачко средство, што е во спротивност со некои од основните карактеристики на македонскиот јазик.

Од друга страна, како сведоштво за тоа дека се работи за употреба од површен карактер сведочи и употребата на *шака* да заедно со составните сврзници: и, односно *иа*: *Ние работиме, и иа шака да мораме да успееме*.

È
O
N
N
È
O
N

POETRY

"The Heart of the Dew"

***by
Marinko Mitkov***

МАРИНКО
МИТКОВ

СРЦЕТО
НА
РОСАТА

КАКО СЕ БУДИМЕ НИЕ, ПЧЕЛИТЕ

Сами се будиме.
Стражар ни е волјата и радоста за работа.
И будилник затоа не ни е потребен.
А соног доброт не одмора.
И како коњче весело секогаш
со свезден трепет не напушта,
оти му е убаво,
оти друтарува со нашата волја и радост.
Еве, на крилпата имаме роса и од неговата благост.
Срцата ќе испрснат наши како пилиња од возбуда
дека и денот сака да полета со нас.
Еј, не е лесно да имаш работа со цвеќе,
а пак притоа да си остане тоа цвеќе.

ДЕЦАТА И СНЕГОТ

Снегот не паѓа,
тој расте од небото кон земјата.
На земјата цути.
Тој не студи,
а мириса на радост.
На снегот не му е потребна кука.
Тој не мора да има срце,
не мора да зборува.
За него не смееме да мислиме дека е пладен.
Тој е многу побел отколку што мислиме дека е бел.
Снегот што се топи
не е оној снег што расте од небото кон земјата.

и вешти се, кукличке, премногу вешти,
не, не, не извлекуваш од нив полуст,
па да употребиш и компјутерски клешти.
А, ете, им верува и светот

како тие го чуваат на животој цветот.

Еј, свете, свете,

и ти не разбираш зошто не е лесно

во свет во кој друг командува

да бидеш само дете!

Еј, кога се ти изгледа убаво,

кога мислиш се е срце,

кога гледаш како и дрвјата сакаат да полетаат како птици,

кога свездите,

кога ги пополнуваш со бајки бездните,

еј, свете, свете,

а тие те третираат како дете!

И, ете, сите се по нас викотници,

ние не сме за нив работници!

Не, не, уште ќе свртувам, кукличке, лист,

па ако сакаат нека ме протласат и за најголем егоист.

И ајде: за што можеш да речеш ова е мое?

Еј, на се и за се тие само имаат потпис и тапија,

без нивна дозвола не отвораш ниту една капија!

Еј, во нивните фиоки, парфеми

клучот се чува за сите дилеми!

А замисли си, кукличке, колку малку ни треба да се

радуваме.

Еј, го гледаш фустанчето ново,

од убавина убавина роси,

го облекуваш

и не знаеш, кој кого носи!

И ајде: зар има нешто побаво од тоа кога човек се

радува?

И ајде: да ги пращам јас в озрасните,

и ајде: што би правеле кога за радоста што им ја

причинуваме,

еј, не дај, боже, да им побараме плата?

Кукличке, без нашите насмевки би опустиле и дворот и
станот,

Без нив од жал би се скаменил и во морето бранот.

Но ние сме деца и знаеме што значи да се има разбирање.

Кукличке, соншето е сонце и ќе си остане сонце

оти не ја наплатува светлината,

оти знае со такво срце најдобро се чува иднината.

Еј, на ушите побрзо ќе си подрееш и чај и супа

додека едно фустанче ново решат да ти купат...

Еј, бидете ни здрави и живи, драги возрасни, драги

родители,

шелотете си и шум и рипшум,

знаеме дека се лубите скришум,

но ајде:

што пречи, драги возрасни, драги родители,

ако помислиме заедно

какви треба да ни бидат и вашите и нашите во животој
в одителни?

КАКО НИЕ, ДЕЦАТА, ГИ УЧЕВМЕ ИМИЊАТА НА ДЕНОВИТЕ

Тешко ни беше да ги научиме имињата на деновите, оти во прво време ништо не ни значеа како имиња. Единствено нешто ни значеше среда кога не тераа да ги редиме имињата на деновите на

прстите, оти ни личеше на столб околу кој се вртеа сите денови. И како растевме се изместуваше и содржината на имињата на деновите, но неа најмногу ја изместуваше зимата, но не толку поради нејзината суровост. Ние, децата, искрено да се признае, тогаш и не можевме наполно да ја сфатиме, оти таа, а тоа многу подоцна се сфаќа, може целосно да се почувствува единствено додека за зимата човек се подготвува. А, ете, таа, зимата, не држеше сите дома накуп, а денот бидејќи е краток, најважна беше вечерата. И најубава!

Во понеделник имаше грав без месо.
Во вторник имаше расол без месо.
Во среда имаше грав без месо.
Во четврток имаше пржен праз без месо.
Во петок имаше бел грав без месо.
Во сабота имаше бунгур без месо.
Во недела имаше каша со малку мевце.
И тој редослед секоја седмица редовно се повторуваше. И ајде: како ќе ни биде тешко да ги запаметиме имињата на деновите кога понеделник, среда и петок ни мирисаа на грав, четврток на праз, сабота на бунгур, а недела на каша? И ни беше убаво што тоа строго се повторуваше

и што бевме сите дома накуп, а тоа е многу важно за децата: можеш колку што сакаш одблизу на секој да му ја митуваш душата. И се радувавме, и сите се радувавме што тоа строго се повторуваше, оти тоа беше најдобар знак дека ќе се преживее зимата.

ДРАГИ МОЈ ЛЕДО

Незаборавно е и ова лето,
 одморав и учев за светот.
 „Штом ќе ја одземеш на земјата водата,
 тоа е исто како да си ја одзел слободата.
 Ќе се победи сушата и да остави трага,
 но не смее душата да бопледува од тага, ...”
 Еј, ги пледам камењата, старата круша...,
 сите, сите те слушаат, деденце,
 како да им си ти и разум и душа.
 И ајде: како да ги заборавам
 наутро што ми ги правеше чорбите,
 еј, колку бев горд кога низ полето
 ти ги носев покрај тебе торбите.
 Но, драги мој ледо, расте ли јарето?
 Дали уште се инаети магарето?
 Ех, како сега да ми е пред очи:
 на огништето тропка котлето со млеко,
 а ти постојано очекуваш
 во куќата да влезе некој.
 Не, не, не е за никој веќе тајна,
 знам колку ти недостасува баба ми Кајна.
 И ќе се возбудиш, тоа сигурно знам,
 но срце ми се кине,
 штом помислам дека во куќата живееш сам.
 Да знаеш, деденце, сите овде те чекаме.
 Дојди! И тука со кременот ќе секаме.
 Ќе одиме и на стадион,
 ќе научиме, ако треба, и најмодерен бонтон.
 Еј, ќе си замислуваме гнезда за ластовиците,
 знам, деденце, ќе те засакаат сите и улиците.
 И сакам кога ќе шетаме по градот
 да ме држиш шврсто за раче,
 ти да видиш како твоето внуче
 за чист воздух е жедно, плаче.

СОДРЖИНА

Што најдобро можеме	3
1. Срцето на росата	5
2. Зора и зборот мора	6
3. Не, не, нема да речам	7
4. Како се планира	8
5. Дијагноза	9
6. Дрворед од сладолед	10
7. Новогодишна заклетва на градскиот ветер	11
8. Како се будиме ние, пчелите	12
9. Децата и снегот	13
10. Право ќе ви кажам, нејкам да ве лажам	14
11. Бабичка ви направи ручек	15
12. Ех, едно време ние	16
13. Децата во Ќина	17
14. Што најдобро можеме	18
Буквар за кукли	19
15. До кога зад зборовите некој ќе се крие	21
16. Како се сервира сладолед за десерт	22
17. Инаетот е како сверка	23
18. Лекција за компјутерите	24
19. Разговор за возрасните	25
20. Не прашувај зошто	28
21. Биди храбра	29
Ајде да прашуваме	30
22. Како да се напише песничка	32
23. Разговор за водопадот	33
24. Што се случува кога ќе запреме ветерото во шумата	34
25. Како летото се повлекува	35
26. Дали времето зборува	36
27. Што може мислата	37
28. Дали дождот паѓа	38
29. Како просторот добива душа	39
30. Дали времето брза	40
31. Што е просторот	41
32. Ајде да прашуваме	42

È
È
N
N
È
È
N

***BELLETRISTIC
LITERATURE***

"The Defense of Socrates"

***by
Plato***

***"Kultura"
Skopje
1990***

БИБЛИОТЕКА И ДЕН

ПЛАТОН

Наслов на оригиналот

ПЛАΤΩΝ
ΑΠΟΛΟΓΙΑ ΣΟΚΡΑΤΟΥΣ
ΚΡΙΤΩΝ
ΦΑΙΔΩΝ

ОДБРАНАТА СОКРАТОВА
КРИТОН
ФАЈДОН

Превод од старогрчки

ЕЛЕНА КОЛЕВА

Белешки

ЕЛЕНА КОЛЕВА

и

ВЕСНА ТОМОВСКА

Редакција

Димитар Башевски, главен уредник
Миле Неделкоски, уредник
Бранко Цветкоски, уредник
Ленче Милошевска, извршен уредник

КУЛТУРА
СКОПЈЕ
1990

возможно и можно, само ако имавме малку смисла за должност. Внимавај сега, Сократе, да не ни дојде и срамот покрај зато, срам и за тебе и за нас! Размисли! Всушност нема време за размислување, сè веќе треба да биде обмислено!

Решението е едно: додека трае оваа ноќ сè треба да биде направено; ако почекаме, невозможно ќе биде и невозможливо... Сократе, послушај ме и не постапувај инаку!

— Критонс мид, преданоста ти е за многу почит, уште да има некое оправдување; ако нема, колку е поголема, толку е потешка! Потребно е да се разгледа дали такво нешто смее да се прави или не; не само сега, туку секогаш јас такъв сум бил; не се покорувам на нивен порив, освен на зајакнувањето што ќе ми се стори најдобро при расудувањето. Зборовите што ти говорев пред ова, не можам да ти отфрам откако ме снајде оваа судбина, туку, бидејќи ми се чинат речиси исти, ти почитувам и ти ценам како и порано. Ако немаме во овој миг подобири од нив, сфати, нема да ти попуштам дури ако моќта на топлата многу повеќе не застршува дошто сега; всушност таа како деца да заплашува, се заканува со окови, со смрт, со одземање на имотот...

Како да го разгледаме ова што постравеноливо? Да ја земеме, отпрвин, причината што ја споменуваши, таа што се однесува на јавното мислење: дали е тоа убаво речено за секоја прилика, или не; на кое мислење треба да се обрне внимание, на кое не; порано убаво се говореше дека јас морам да умирам; сега одеднаш станува јасно дека тогаш така се говорело само за да се говори, а сето било детинско арогорење? Заедно со тебе, Критоне, сакам да испитам дали сега сè ова поинаку ми се претставува зашто сум тука, или пак, истото е. Според тоа или ќе то отфрлиме, или ќе му се покориме. Мене ми се чини — вака некако се говореше, — јасно од оние што размислуваат кога кажуваат нешто, а и јас сега ќе говорам така: едни мислења од тие што ти имаат луѓето би требало многу да се почитуваат, други не. Жити бога,

Критоне, пали е ова убаво речено? Ти, а тоа е сосема човечки, настрана си од определеноста утре да умреш и не смеа да те забавува одвај неволја; потседај сега; зарем не мислиш дека сè добро речено: — не треба да се почитува секое мислење на луѓето, туку едно да, друго, пак, не? Ниту мислењата на сите луѓе, туку на едни да, на други не? Илто ведаш? Добро ли е речено?

— Добро.

— А тоа значи, чесните мислења треба да се почитуваат, а нечесните не?

— Да.

— Чесните, пак, мислења им припаѓаат на умните, а нечесните на неумните?

— Токму така!

— Сети се сега, како се говореше: кога вежба гимнастичарот дали им обрнува внимание на пофалбите, на покудите, воопшто на советите на секој еден, или само на еден, во овој случај на лекарот или на учителот по гимнастика?

— Само на еден.

— Значи, гимнастичарот треба да се плаши од покудите на едниот и да се радува на неговите пофалби, а да не му обрнува внимание на мнозинството?

— Секако.

— Треба ли тој да вежба, да јаде, да пие и да прави сè тоа што го советува едниот, учителот и зналецот, или, пак, она што го советуваат сите други засано?

— Она што го препорачува едниот!

— Така нека биде. Значи, ако не го слуша едниот и не го почитува неговото мислење, ако не ги почитува неговите пофалби, туку го претпочита мислењето на многуте, а тие се неопитни, тој ќе настрада?

— Секако.

— А какво е тоа настрадавање? Кон што му е насочено на непослушниот, на што му се однесува? — Сосема јасно, на телото негово; тој ќе си го расте телото.

тоаши и најголеми добрини да чини; уоаво би било тоа. Сета пак таа не е способна ниту за едното, ниту за другото, никого не може да направи ни умн, ни неумн, туку само она што ќе ѝ го нанесе случајот.

— Нека биде така. Но, Сократе, кажи да не си згрижен нешто за мене или за другите пријатели? Да не се прикжипа дека клеветниците ќе ни прават непријатели ако излезеш, зашто скрипшум сме те оавеле? Потоа, да не ти тежи дека ќе бидеме присилени пекот имот да си го фрлиме, или пак, многу пари, па покрај тоа и нешто друго да не претрпиме? Ако се плашиш од такво нешто, остави го, нека оми бестраша! Ние сме доложни да те спасиме и да ја поанесеме опасноста, па ако затреба и пострадаш работи од тоа! Послушај ме, не прави поинаку!

— И за тие работи сум згрижен, Критоне, но и за многу други!

— Не плаши се ти од тоа! Не е многу среброто што го бараат овие за да те спасат и за да те извачат одовде! Твеш — шипуните⁵ се ефтини, не им треба многу! Тебе ти е на располагање мојот имот, достатен како што мислам. Ако, пак, си во прижа за мене и сметаш дека не треба да трошам мое, има и отстража

⁵ Οι τυχοειδεις, во буквален превод — оние што покажуваат смокви (τύχην, тб — плод од смоква). Сикофант е всушност човек кој ги демне луѓето што против законот изнесуваат смокви од Атина, и ги пријавува; оттаму клеветник, сплеткар, поткажувач. Подоцна, во атинското судство, професионален изнудувач. Во Атина не постои „јавно обвинителство“. Судството само по себе нема право да иницира зашита на законитоста, а судиите сами многу уредко преземаат процес за тонење на престапниците. Кога се јавува некој претмет од јавен интерес, некое дело против државата и народот, секој граѓанин што се чувствува оштетен, како член на заедницата, во нејзино име, има право, дуди и должност, да ѝ „помогне“ на законитоста, поднесувајќи му на судот тужбено барање. При таква состојба на работите државата дозволува да се поттикнува поткажувањето, па оттаму и големиот број сикофанти.

пријатели кои се готови да трошат; еве, еден донесе многу сребро поради ова, Симија Тебанецот;⁶ и Кебес⁷ е готов, па и сите други. Ти ведам, не откажувај се да се спасиш исплашен од овие работи и нека не ти биде мачно поради она што го говореше на суд, имено — не ќе имаш што да правиш со себе одовде, ако заминеш! Насекаде, на кое ѝ да е место, кај ѝ да оидиш, пријатели ќе те прифатат; ако поидеш во Тесалија, и таму имам блиски луѓе кои многу ќе те почитуваат и ќе ти овозможат безбедност. — Никој да не те вознемирува! Уште ова: неправедна работа преземаш, Сократе, така мислам, предавајќи се самиот себеси, а овозможено ти е да се спасиш! Се трудиш да ти се случи она за што би се труделе и твоите непријатели, а тие се потприкја веќе да те уапшат.

И синовите, ми се чини, си ги предаваат; нако си во состојба да ги одгледаш и да ги воспитуаш, ти заминуваши и ги напушташ; значи, што се однесува до тебе, ти му ги препушташ на случајот. По секоја веројатност ним им се лови она што им се случува на сираците! Ими не треба да се прават деца, ими, треба да се поднесуваат маките во одгледувањето и воспитувањето нивно; ти пак, најлесното, сметаи, го одбираш, а би требало да го одбереш она што би го одбраа добар и храбар маж којшто пек живот говори дека за добродејтелта се трижел. Затоа се срамувам, и за тебе и за наците пријатели, да не се помисли дека целата работа околу тебе е таква поради некоја наша обесхрабреност: почетокот на судењето, зошто дојде до судење, а не мораше да дојде, текот на судењето, се она што се случи, а најпосле крајот како побив на сета работа; се стори, поради некоја наша нискоост и плашливост сме побегнале, па ниту тебе сме те спасиле, ниту ти самиот си се спасил; сепак ни беше и

⁶ Симија, богат Тебанец кој многу го почитува Сократа. Се јавува како личност во Платоновите „Фидон“.

⁷ Кебес, личност од дијалогот „Фидон“. „Богат Тебанец, кој поради голема почит кон Сократа, готов е да го жртвува своето богатство.“

È
C
N
N
È
C
N

NEWSPAPER

"Evening"

Skopje, January 18 1996

Published: daily

вечер

Год XXXIV Скопје, четврток 18 ЈАНУАРИ 1996 30
Бр. 10079 ИЗЛЕГУВА СЕКОЈ ДЕН ОСВЕИ ВО НЕДЕЛА ДЕН.

ЗА ГОДИНАВА НАЈАВЕН ТРГОВСКИ
ДЕФИЦИТ ОД 160 МИЛИОНИ ДОЛАРИ

ЗГОЛЕМЕНИ ИЗВОЗНИ ХОРИЗОНТИ?

● НАЈАВНОТО - СТОПАН-
СКО ЗАБРУВАЊЕ - СЕКО-
ГАШ ЗНАЧИ ПОВЕКЕ ОД ДО-
БРА ШАНСА ЗА ЗГОЛЕМУВА-
ЊЕ НА ИЗВОЗНИТЕ БРОЈКИ
● ПОПОЛНУВАЊЕТО, НА ИЗ-
ВОЗНАТА МАТРИЦА КЕ ЗАВИ-
СИ ОД РАСЧИСТУВАЊЕТО НА
ТРОЈНАТА ДИЛЕМА: СР, ЈУГО-
СЛАВИЈА, СЛОВЕНИЈА И БИХ
● СТРАНИЦА 3 ●

СО КРЕВАЊЕ НА МАКЕДОНСКОТО И ГРЧКОТО
ЗНАМЕ ВО СКОПЈЕ И АТИНА

ОТВОРЕНИ КАНЦЕЛАРИИ ЗА ВРСКИ

● СТРАНИЦА 5 ●

ВРХОВНИОТ СУД НА МАКЕДОНИЈА ЈА ОПРЕДЕЛИ
СИСТЕМАТИЗАЦИЈАТА НА СУДСКИТЕ МЕСТА ВО
ОСНОВНИТЕ СУДОВИ

БРОЈОТ УТВРДЕН СЛЕДУВА ИЗБОРОТ

● СО ПРЕДЛОГОТ ВО ОСНОВНИТЕ СУДОВИ
ДА БИДАТ АНГАЖИРАНИ 551 СУДИЈА, ВКУП-
НИОТ БРОЈ НА СУДИИ ВО МАКЕДОНИЈА ТРЕ-
БА ДА ИЗНЕСУВА 664

● СТРАНИЦА 8 ●

РЕКОНСТРУКЦИЈАТА НА ВЛАДАТА И НАТАМУ ВО ФОКУСОТ НА ВНИМАНИЕТО

НЕИЗВЕСНОСТ ДО КРАЈ

● СТРАНИЦА 3 ●

УТРЕ - ЗАВРШНАТА
МАНИФЕСТАЦИЈА НА
БОГОЈАВЛЕНСКИТЕ
СВЕЧЕНОСТИ

ПО КРСТОТ - ЗА ЗДРАВЈЕ И СРЕКА

● СТРАНИЦА 4 ●

ДИЛЕМА ЗА НЕДОРАЗБИРАЊАТО КОГА ПОЧНА
ДА ВАЖИ ЗАОСТРЕНИОТ ЦАРИНСКИ РЕЖИМ
СО СР ЈУГОСЛАВИЈА

ЕДЕН ДЕН ГОЛЕМА ЗБРКА

● СТРАНИЦА 6 ●

WAM
осигурува
А.Д. ЗА ОСИГУРУВАЊЕ 97000 БИТОЛА
Тел/Факс: 097 30-591

ТАТ ШТЕДИЛНИЦА И
МЕНУВАНИЦА

AT&T
ДИГИТАЛНИ
ТЕЛЕФОНСКИ СИСТЕМИ
ДО 25.000 ПРИКЛУЧОЦИ

ЗАЕДНИЧКА НАГРАДНА ИГРА
НА **вечер** И НОВА МАКЕДОНИЈА

СРЕКНА НОВА

УТРЕ СТАРТУВА ОСМОТО КОЛО
ГЛАВНАТА ПРЕМИЈА Е:
"ТОПО 1.4"

"ПЕЖО 800 СР" ЗА "ИГРАТА ПЛУС"

ЗАЕДНИЧКА НАГРАДНА ИГРА
НА **вечер** И НОВА МАКЕДОНИЈА

VI СРЕКНА НОВА КУПОН **6**

ИМЕ _____
ПРЕЗИМЕ _____

„вели тој. По листицкиот проблем, според него, е дека лекарите се преслабо платени“.

Ако ги третирате лекарите како автомобилски механичари, тогаш од нив треба да очекувате да работат како механичари“, вели тој.

Многу лекари и здравствени експерти велат дека државното здравство не е добро организирано. Ова е јасно секој кој ги посетил здравствените клиник или болници. По приматите клиниките пациентите ги закажуваат своите прегледи, но по државните клиник и болници тие доаѓаат рано изутрина, чекаат во тесните ходини со надеж дека истиот ден ќе завршат со прегледот. Д-р Славница Тоузовска н.д. началник на општата служба на Општина Центар при Здравствениот дом „Скопје“, за дел од проблемот ги обвинува и самите пациенти.

„До пред некој месец на специјалист не се одеше со упат, туку се одеше директно во клиниките, вели таа. А таму нормално е да се чека, бидејќи тие пациенти го заземаат местото на листицкиот болан. Така, наместо пет пациенти, се собираат околу 50 и поради банални болести се создава метеж пред шалтерите. Исто така, доаѓа до недоразбирање меѓу специјалистите и општите лекари. Специјалистите препорачуваат разни лекаства, а ние мораме на притисок на пациентите да ги препишаме, иако знаеме дека во аптеките тие лекаства воопшто ги нема“.

Неорганизираноста влијае и на искористеноста на капацитетите на здравствените објекти... Замислете ги на пример, Кавдарци и Неготино, вели Дума, претседател на Лекарската комора. Тие работат само со 12 отсто од капацитетите, а според Светската здравствена организација пополненоста на капацитетите треба да е минимално 80 отсто. „Тој вели дека државата нема потреба да мисли за нови здравствени објекти. Сето тоа треба да се изврши преку концесионерство“, вели тој.

ПОВЕКЕ ОД ОЧАЈНА

ЗА ЛЕК ИЛИ ЗА ЛЕБ

тите по државните аптеки, бидејќи тие ги кријат лековите од обичните луѓе како неа. „Ние сме принудени про да ги шетаме сите граѓански аптеки, за по неколку леа да се откажеме и да одиме да ги платиме лековите во приматите аптека, вели таа. Во државните аптеки има лекови, но аптеките ги чуваат за свои пријатели“.

Позитивната листа на лекови претставува листа на најнеопходните лекови кои треба да се добијат – на релативно бесплатно. Оваа листа во 1991 година броеше 247 лекови, кога и беше формирана за првпат. Со досегашните неколку дополнувања листата е доста широка и ги опфаќа речиси сите лекови. Но, листата е преголема по споредба со средствата што владата може да ги обезбеди за набавка на лековите.

„Од почетокот на кризата во здравството имаме благосостојба од 4-5 месеци, вели Пиле Исајановски, претседател на Здружението на пензионерите. Но, сега повторно почна да се јануваат пополнати од голем број пензионери“. Тој, исто така, вели дека пензионерите се принудени речиси секогаш да плаќаат за своите лекови. „Пензиите се изразито ниски и може да се разбере со какви тешкотии се соочуваат пензионерите при потрагата по лекови“.

● БЕЗ ОПРЕМА ЗДРАВСТВОТО НЕ МОЖЕ ДА ФУНКЦИОНИРА

Еден од најголемите проблеми со кој се соочува државниот здравствен систем е недостатокот на опрема. Во Македонија постои недостаток на инкубатори. Апаратот за интубирање што се создава проблем во преносното дијагностицирање на отрови во телото. Онаа, пак, што ја има е доста застарела.

„Три пати ме снимал на рентген“, се жалеше 28-годишниот Орхан. Велат дека сликата тешко може да се чита. Конечно, по третото снимање дијагностицирана е бронхопнеумонија.

Недостатокот на опрема претставува проблем и за Македонскиот центар во Тетово. Лекарите во Центарот не можат да се потрат на исправноста на апаратот за ултразвук за бремените жени. Една американска организација му подарила на центарот рендген апарат, но истиот не работи бидејќи еден дел недостига. Исто така, имаат потреба од неколку монитори за контрола на работата на срцето во одделот за интензивна нега. Но, најголем проблем претставува старот дијализатор кој повеќе не може да се употребува. Директорот на Медицинскиот центар Д-р Драшко Настоски признава дека понекогаш се случува некој пациент да умре поради недостиг на опрема.

„Сите бараат нешто, но немаме пари за тоа“, вели тој.

Новите напори што ги прави владата за да ги натера приватните фирми да плаќаат здравствено осигурување, припоисе припадот во Фондот да се зголеми околу 30 отсто, но тоа не е доволно да се купи потребната опрема.

Медицинските експерти велат дека три четвртини од опремата во државните болници всае не е за употреба. „Тоа што на запад се користи пет години и се фрла, кај нас се користи од 20 до 25 години и се поправа“, вели д-р

Д-Р ЈОВАН ТОФОВСКИ, ПОРАНЕШЕН МИНИСТЕР ЗА ЗДРАВСТВО

КОН ЗДРАВСТВЕНАТА ЗАШТИТА

Поранешниот министер за здравство д-р Јован Тофовски вели дека на системот за здравствена заштита во Република Македонија му треба повеќе отколку финансиски средства – треба да се променат приоритетите. Д-р Тофовски рече дека мора да се стави акцент на примарната здравствена заштита. Полната стратегија на здравствената реформа треба да се одвила со поставување на приоритетите. Според Тофовски, главен приоритет треба да биде примарната здравствена заштита, што е според светските стандарди за општото да не дојде до болничко лекување. Тој рече дека е подобро да се спречи отколку да се лекува. Исто така, д-р Тофовски, кој сега е гинеколог во Гинеколопката клиника на Медицинскиот факултет во Скопје ја критикува сегашната Влада за

тоа што се осврнува на социјализирани и доста скапи медицински процедури.

Впрочем, не треба, а и не смее да се ставаат приоритет како развојот на кардионаскаларна хирургија, трансплантација на бубрег, како и фертилизација на витро (дете од епрувета), бидејќи нема толку пациенти што би се подложиле на вакви операции. Со еден ваков пристап кои реформите, каде што потребите за здравствена заштита се зголемуваат, додека можностите се намалуваат, здравството никогаш не може да оди напред, нагласи Тофовски.

Мислење на д-р Јован Тофовски е да се подобри менаџментот, со што би се добила поефикасна и порационална здравствена заштита, а и поврзе целото здравство (комјутеризација и логи-

стика). Исто така, треба да се обезбедат ниски порам на здравствената стика кај лекарите. Ако лекарите се мотивирани да го обезбедат најдоброто за својот пациент, ќе има големо влијание врз здравствената заштита, а тоа ќе се постигне преку едукација на кадри (наталогично усовршување и образование). Меѓутоа, Тофовски нагласи дека е многу важно да се стави акцент на унапредувањето на стилот на живеење, како и грижата за сопственото здравје, што е впрочем и најважно. Доколку секој се грижи за сопственото здравје, нема да има потреба од болничко лекување.

За реформите, Тофовски смета дека Владата избрзува. Овие реформи мораат да бидат постепени. Тие не смеат да претставуваат револуција, тие треба да бидат еволуција.

Стојан Мирчев, директор на Здравствениот дом „Скопје“.

Но, и поправаката на опремата претставува проблем. Делоните се скапи, а и ембаргото кон Србија го направило сиеото, бидејќи голем дел од опремата доаѓа од таму.

„Без апаратура нема здравствена заштита“, вели Стојан Димитровски. „Премето на стетоскопите помина“.

● СОЦИЈАЛИСТИЧКА ВРСКА

Жалбите и поплаките од пациентите се упатени кон лекарите и медицинските сестри во државното здравство кои не се грижат за нив. Кире Стојановски од Скопје лежел на одделот на неврологија во државната бол-

ница, кога една ноќ имал потреба од катетер.

„Ја никнах медицинската сестра за да го повика докторот бидејќи се виткаа од болки, вели тој. Но, таа ми одговори дека не смее да го буди лекарот и нема да постави спринтот, затоа што такво е изредено. Не знав што да правам, дали да никам по докторот или не. На крај, само претомчав и не знам како издржав до сабајлето“.

Расиме Муртезалин од скопското село Љуботен, во вториот месец од својата бременост имале големи болки. Таа отиде во Гинеколошко-акушерската болница во Чаир, но таа беше отпуштена откако ѝ дадоа една инјекција. Никој ниту не ја добјасил за нејзината состојба. „Се уште имам болки, но лекарите ми рекоа дека нема потреба да останам во болницата“. Неколку месеца подоцна, кога таа дојде во болницата за да се породи, лекарите ја оставиле во ходникот да чека половина час во големи болки. Кога детето, конечно, се роди динеше со тешкотии, и поради тоа лекарите го ставиле во инкубатор. Четири дена подоцна детето почина од персбрална инфекција.

Доктор Ратко Шопов, кој все триесет години е гинеколог, вели дека лекарите го измениле својот привод кон работата. „Кога во 1967 година започнаа со работа, мислам дека тогаш имавме поголема контрола и поголема свисла за одговорност, вели тој. Денес младите луѓе сите работи ги гледаат низ призмата на парите“.

Други веруваат дека заштоците на овој проблем датираат уште од времето на социјализмот. Се чувствувало дека односот на лекарот кон пациентот треба да се менува“ вели д-р Мирчев, директор на Клиниката во Скопје. Ние се уште „живееме“ и се однесуваме како во поранешното социјалистичко општество. Тука е суштината на проблемот, тука треба да се бара изворот, кој треба да се искорени“.

● ЗДРАВСТВЕНИ РЕФОРМИ

Владата се обиде да ги поправи работите во здравствениот систем. Таа започна на пациентите да им наплатава партиципација кога им е потребен медицински третман. Наплата на партиципацијата беше почеток на крајот на бесплатното здравство.

„Бесплатната здравствена заштита е неможна, вели Виолета Малинска, потсекретар во Министерството за здравство

Тоа што постоеше искраено треба постепено да се менува. Треба да се менува сиеата кај луѓето. Тоа не е некој проблем само треба труд и време“.

Владата, исто така, ги воведо и „зелените карти“ со цел да го регулира бројот на прегледите кај лекарите. Ако пациентот има потреба од повеќе прегледи од дозволениите, тој треба за тоа да плати; а доколку набрвна помалку прегледи, искористиле не „зелени карти“ без правина во Фондот, а средствата без рефундирање.

„Со зелените картончиња беше подобро, вели Горѓи Тодоровски. Ваква не се знае кој ние кој плаќа“.

Владата прави напори да се влезат повеќе средства во Фондот од приватните претпријатија во таа насока, ќе биде и воведувањето на ситните потврди, нешто слично на зелените карти. Исто така, се отвориле нови можности за заработка. Еден лекар во Битола вели дека некои лекари „земаат пари од пациентите во приватните клиники, а ги лекуваат во државните болници бесплатно“.

Но напорите на Владата многумина ги разочараа.

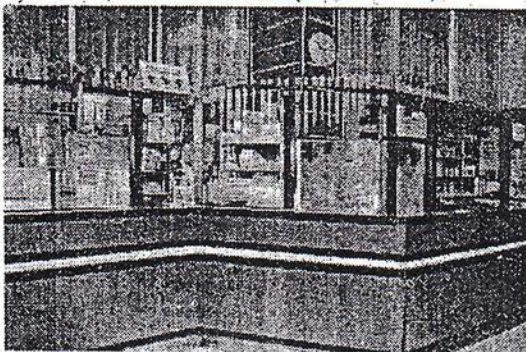
„Многу се очекувале со реформата во здравството, вели Мирчев. Многу работи не беа расчистени, а здравството се наоѓа во криза. Се создаде една заштитна ситуација“.

„Очекувам работите во здравството да се подобрат, но процесот на транзиција, во мислам дека овој период ќе трае подолго“, вели Флора Доко-Лу-мани, приватен гинеколог од Струга.

Што е иднината на државното здравство? Илија Петрушевски, потсекретар во Министерството за здравство, вели дека пациентите треба да очекуваат помалку. „Ако порано, по ресторани навраќаае јагње, сега ќе се задоволите со шницла. Ефектот е постигнат, а тоа е најважно“.

Многу луѓе сметаат дека најдобар начин за реформи на здравството е да се оди кон приватизација. „Доколку општеството се стреми кон пазарно стопанство и приватизација, тогаш би требало да се приватизира и здравството“, смета Димитровски.

Дума вели дека лекарите треба да се предизважат со нивен минимален капацитет и за тоа треба да бидат наградени со помисоки плати. „Многу е важно да се сени капацитетот на извршената работа“, вели тој.

ПАЗНИ РАФТОВИ И ЛЕКОВИ ЗА ПАРИ: ГРАДСКА АПТЕКА

Тонче Стефковски, 65-годишен пензионер од Скопје, беше пред државната аптека на Булевар Партизански одреди барајќи го лекот против болки во стомакот наречен „Глибедал“. „Само што ќе разберам дека по некоја аптека пристигнале лекови, јас веќе имам триам таму, вели тој. Понекогаш фармацевтите се толку дрски и ги наплаќаат лекарицата од позитивната листа, иако тие треба да се бесплатни. А ние, доколку сакаме да ги поседуваме принудени сме да платиме. Вакво нешто државата не смее да си дозволи“.

È
O
N
N
È
O
N

NEWSPAPER

"Nova Makedonija"
Skopje, January 18 1996

Published: daily

ANALOGIA
CANTON

СКОПЬЕ, ЧЕТВЕРТОК 18.07.1996. ГОДИНА

ИПРИМЕРОВ И ДРУ

The logo of the American Medical Association (AMA) is located in the bottom right corner of the advertisement. It features a circular emblem with a caduceus (a staff with two snakes entwined and wings at the top) in the center. The words "AMERICAN MEDICAL ASSOCIATION" are written around the perimeter of the circle. To the left of the emblem, the text "PUBLISHED WEEKLY" is visible.

ИЛИА МАКЕДОНСКО-СРБИКАТА ГРАНИЦА

Нови виза фіопуляри

• Иакошто на првично хартија, вклат се
издвојува на постојати форми, се припо-
јуваа фототрафија, — фукате Арменалии
применили во нивната земја ќе може да при-
помаат фототрафија нивниот или од нивок,
иако е претворањето и издвојувањето на
фототрафија

УТО СЕ КРМЕ ЗАЈ СУПНОТ ШУКАРОВ -
ИВАНОН? .

Кавгите имат
одлабоки корени

• Не само од Шкаров, туку и од преопредамето „НОЕЛ“ се брза полицијувале. Работното за припадници.

ВО УПРЕДНИКОТ ТВ ПРИМОТ КЕ ПРОЧИТАТЕ:

— СМЯКАЛО НА ЧУЛОТО ОА ЛЕТЕ: ТИВКОТО
ПРОПАЛ АБЕ НА НЕКОЛИ КАЛКИ
— АИДА, АИДЕМА: СО ПРИРОДЕН ШАВР, ПО
МОДИТЕ ПАТЕРИ
— ИЛИДИНКА ВО ХОЛИВУЛ: СОФИЈА ЛОРЕН
— ХОЛИВУСКА ТОП ЛИСТА НА ПЕНДЕНТАЦИЈА
— ЛЕТАЛИН ПРОПРАНСКИ СОПРЖИНИ НА МТВ,
А И СТИЕН

СЕЛИЩА ИЛИ СОБРАНИЕТО ИЛИ РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Донесен Законот за просторно
и урбанистичко планирање

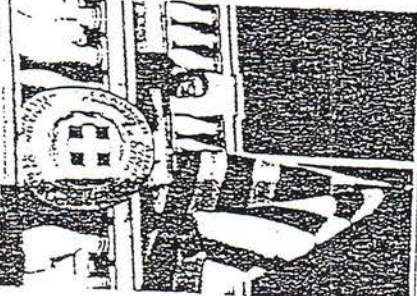
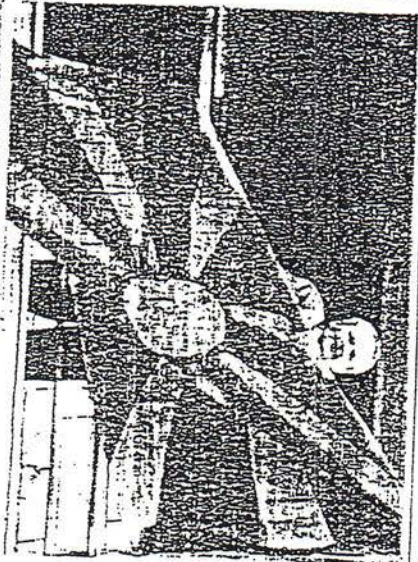
• Притежителите си запазили първото приоритетно право да се формира според Закона за по-голямо материално положение. Законът да не бъде изложен на произволна интерпретация. Винаги трябва да се дава възможност на гражданите да си запазят първоначалните условия, в които са живели, и да не бъдат лишени от тях.

[illegible]

справедливостта му и той. Такава приватизация не е изцяло решение на проблема на формацията на частна предприемаческа класа, която е изцяло и дълбоко икономическо и политическо явление.

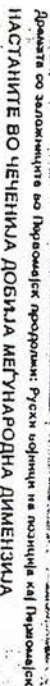

Иа атенеси реч на оваа сеп-
тина денце и припадникот на ор-
ганизацијата "Земни Крвници" за
јонезување Јахон за непознат
продирогител. Иа индивидуата
на заштит предлаж, таклу-
тени се заштит на се разнежа
во три фиди, а згвеша се усвои
исковата напшта - аеруја.
Образложителство за ова денце

СЪ КРИНАТОРО НА УВЕЖИКОСИТЕ И НА ГРАДИ
ВИЕРА ВО АТЛИКА И ВО СКОПЈЕ

Отворени канцеларните за врски на Реноџинка

(Испротавање на 1-ва стр.)

Во русском Министерстве за
наблюдения работящие также с интел-
лигентными представителями в Москве,
когда и достигают во Франции, стремясь
избежать от нацистов. Поверьте, что

[illegible]

ението

ТАТУЛНА СТАНКОВИЌ
(Наш постојан дописник)

Bechtel je objavio informaciju o tome, da će biti iznajmljivati zgradu, koja će biti iznajmljivana od Bechtela, koji će je koristiti za svoje potrebe. Ovo je izjavio Bechtel, koji je izjavio, da će biti iznajmljivati zgradu, koja će biti iznajmljivana od Bechtela, koji će je koristiti za svoje potrebe.

От важните напъни, изготвя, за
села нема нищо, да търсешата сега
нинда на политическия комитет на ЕУ
подпомагащия Влада на нещата

БРИТАНСКИТЕ ЛЕКАРИ П

17 января (ДПА)

дана земја се забележани на
нос од снег. Откажани се
седине... дедој... да... прикити
отворени... творајќи... дедој...

Сторона инвентаризов, по-

11

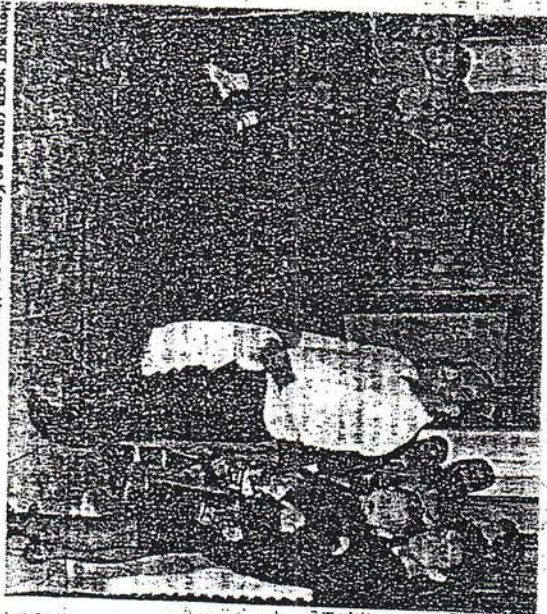

„Овде можеш само да се доразбољеш!“

ПОТЕШКОТИНЕ ВО МАКЕДОНСКИОТ ЗДРАВСТВЕН СИСТЕМ: КРИЗАТА ВО ДРЖАВНОТО ЗДРАВСТВО ОЕУШТЕ НЕ Е НАДМИНАТА

Болките на здравствениот систем во Македонија се зголемиле во последните години, а здравствениот систем е во криза. Болките се зголемиле во последните години, а здравствениот систем е во криза. Болките се зголемиле во последните години, а здравствениот систем е во криза.

Болките на здравствениот систем во Македонија се зголемиле во последните години, а здравствениот систем е во криза. Болките се зголемиле во последните години, а здравствениот систем е во криза. Болките се зголемиле во последните години, а здравствениот систем е во криза.

Без одржава здравството не може да функционира. Без одржава здравството не може да функционира. Без одржава здравството не може да функционира.

Без одржава здравството не може да функционира. Без одржава здравството не може да функционира. Без одржава здравството не може да функционира.

Без одржава здравството не може да функционира. Без одржава здравството не може да функционира. Без одржава здравството не може да функционира.

Не ѝ верувајте на дигалката

Веројатно поради менување на тркалата или поради други зафати безброј пати сте го кревале автомобилот со рачна дигалка. Дали сте свесни колку тој зафат е одговорен, тежок и ризичен. Според истражувањата на германскиот АДАК, годишно во Германија се случуваат повеќе стотици несреќи со полесни и со потешки последици и неколку смртни случаи. Кај нас засега не постојат вакви истражувања, иако се забележани многу несреќи поради невнимателно ракување со автомобилската дигалка.

Рачната дигалка се занерстува во каналот на прагот, но тој дел кај повеќето стари автомобили е ослобен од корозија. Поради тоа посебно внимателно треба да се креваат старите автомобили со трети од корозија. Сепак, најважно е добро да се обезбеди автомобилот преј кревањето, а особено по симнувањето на тркалата.

Идната година половина милион Ауди

Одличните продажни резултати на „Ауди“ од минатата година продолжуваат и сега. Имено, годинава ќе бидат продадени околу 420.000 автомобили, односно 15 насто повеќе од минатата година. Според проценките на стручњациите во маркетингот, идната година тоа може да биде речиси половина милион автомобили.

Оваа новела на СМ-лем број изложени на променија своите сопства

Така, „Југовните“ се „45“ стар седум години, а на минатата година се барување, во просек за 500 г ги купат овие автомобили

Ист случај беше и со ната во просек за повеќе сшите трагати и таа беше с седум години, основни ве двојат малку повеќе од третата генерација, со илбара 22.000 германски ма

Големо интересира, сан патрол“ и „Шпи-чирон“ прозаван по цена од 40.0

Дека се „Шпи-чирон“ од 1995 годи ки.

Големиот број на „Ба-веројатно влигеше на нив „518“ од 1992 година се бар и за една година постарис

Најскап автомобил на од „11“ класата, произвед цена на хаубата од „мерсе 75.000 германски марки.

	95
Југо-45	8.300
Југо 55	8.500
Југо 65	9.200
Застава 101	9.300
Застава 128	10.000
Голф	22.000
Лада самара	12.800
Шкода фаворит	12.500

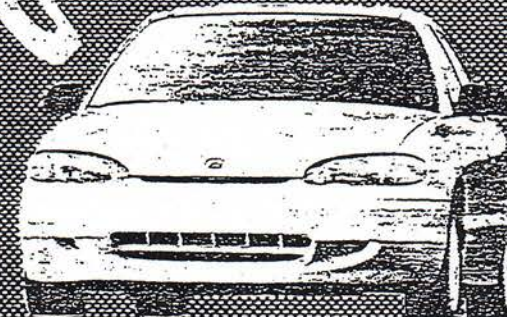
Цените се изразени во

HYUNDAI

KOREA

agent

agent

ЕКСКЛУЗИВЕН ДИСТРИБУТЕР НА **HYUNDAI**

KOREA AUTO TRADE

"11.октомври" 125, Скопје, Тел. 115-900, 110-090

СПЕЦИЈАЛИЗИРАН СЕРВИС
ОРИГИНАЛНИ РЕЗЕРВНИ ДЕЛОВИ

ОВЛАСТЕНИ ДИЛЕРИ:

"МАНДЕ" Охрид
"Абаз Емин" 51, 096/36-180

"ВЕГАТРЕЈД" Струмица
"Гоце Делчев" 21, 0902/22-098

"МАРЕЛИ" Скопје
"Првوماјска" 11, 238-243

autoprogres

во соработка со ИНВЕСТБАНКА - Скопје
на автомобили од пр

FIAT, ALFA ROMEO, L

како и продажба на товарни возила од пр

Информации на тел: 094/25-756
094/22-780; 094/23-403 (централ
094/25-264 (iveco)
091/115-199 (САЛОН FIAT LANCIA)
091/114-236 (САЛОН ALFA ROMEO)
091/114-166 (Инвестбанка)

È
C
N
N
È
C
N

REVIEW

"Macedonian Time"

December, 16 1995

Published: monthly

Новинарски информативно-политички вестник. Излегува еднаш месечно. Година 2. Број 16. декември 1995 година. Цена 100 денари.

МАКЕДОНСКО ВРЕМЕ

Виктор Комрас, шеф на Канцеларијата за врски на САД во Република Македонија: Минавме долг пат последниве две години во развивањето целосни и широки односи меѓу двете земји. Најдовме бројни заеднички интереси и бевме во состојба да работиме во правец на нивно достигнување. Имаме многу активна програма во секоја област што го помогна осамостојувањето на повеќе растечки демократски институции во Македонија и создадени се услови за преживување на демократијата

ВЗАЕМНО РАЗБИРАЊЕ И ОСОЗНАВАЊЕ

Разбирањето за САД во Македонија се зголемува и мислам дека го помогнавме промовирањето на познавањата за Македонија и за македонските проблеми во Вашингтон

Виктор Комрас како шеф на американската мисија во Република Македонија веќе две години е во текот на кои, според него, Соединетите Американски Држави и Македонија имаат поминато долг пат во развивањето целосни и широки меѓусебни односи. До крајот на јануари 1996 година се очекува да заврши процедурата со која американскиот претседател Бил Клинтон треба да го назначи амбасадорот на Соединетите Американски Држави во Република Македонија.

- Г. Комрас, мисијата на УН-ПРЕДЕП во Македонија од неодамна продолжена е за уште шест месеци. Соединетите Американски Држави се заложиле за нејзино продолжување од една година, за разлика од Русија, која смета дека опасноста за Македонија повеќе не постои. Како ги објаснувате овие две различни позиции?

- Мислам дека и Русија зазема еден оптимистички став, како и ние, за договорот во Дејтон и за зголемувањето на перспективите за мир во Босна. Имаше доста дебати и разгледувања околу ова прашање, но за нас е најважно дека Советот за безбедност на ОН се согласи мандатот да биде продолжен уште за шест месеци. И Русите едногласно учествуваа во ова решение.

- Има најави дека е можно зголемување на бројот на американските војници во Македонија. Точно ли е тоа?

- Министерот на одбраната Пери беше јасен оти САД имаат клучен

интерес за зачувување на стабилноста и територијалниот интегритет на Македонија како битен фактор за зачувување на стабилноста на југот на Балканот. Тоа останува суштински дел на нашата политика во оваа област. Соодветно на тоа се и разгледувањата - што е потребно за таквата цел. Во моментот проценките на Пентагон и на Стејт департаментот се дека нема никаква потреба за зголемување бројот на американските војници во УНПРЕДЕП. Трупите овде се доволни за извршување на планираната мисија со која ќе продолжиме додека тоа е потребно, според наша проценка.

- Американскиот министер на одбраната Вилијам Пери неодамна по вторпат ја посети Македонија за речиси една година. При тоа беше првиот странски државник што беше примен од претседателот Глигоров по атентатот. Значи ли тоа дека САД ја даваат предност на воената соработка со Република Македонија?

- Ние секогаш им даваме предност на нашите односи со Македонија и го признаваме нејзиното значење како држава што има многуетничка популација, држава за која ние се надеваме дека ќе го покаже спротивното од Босна - дека демократијата може да просперира во овој регион дури и во мултиетничко окружување. Во таа смисла имаме многу заеднички интереси со Македонија па и соработка во многу области меѓу кои е и воената. Област на која сакаме да ѝ посветиме посебно внимание е трговијата и економското инвестирање. Во

оваа смисла овде престојуваше делегација на "Прекуокеанската приватна инвестициона корпорација" (ОПИК) со која македонската влада наскоро треба да склучи договор. Тоа ќе биде гаранција за заштита на фондовите на капитал и за постоење неопходни предуслови за американско инвестирање во регионот. Очекуваме, исто така, со американската Ексим банка да издејствуваме едно олеснување што ќе помогне во развивањето на трговските односи со САД.

- Македонија го смени своето знаме, што беше проследено со нормализација на односите со Вашата земја. Имајќи го ова предвид дали "македонско - грчкиот случај" е затворен за САД?

- Очекуваме блиски и стабилни односи меѓу две соседни земји, критични за стабилноста на регионот на југот на Балканот. Македонија и Грција се блиски пријатели на САД и ние би сакале односите меѓу двете земји да останат стабилни и да се развиваат до целосно нормализирање.

- Како гледате на можното продолжување на преговорите околу разликите за името на Република Македонија?

- Разбрав дека во меѓусебен договор има идеја да продолжат дискусиите во врска со разликите околу прашањето за името. Двете страни се принудени со тој договор да го насочат своето внимание на тоа. Немаме претходен став, ниту специјални цели и идеи како тоа треба да се развива. Едноставно, сакаме да помогнеме, да ги олесниме контак-

È
O
N
N
È
O
N

REVIEW

"Puls"

January, 12 1995

Published: weekly

ИУАС

Број 260 • Година VI • 12.1.1966 г. • Четвртак

НИИ НОВА МАКЕДОНИЈА

Кофи
Анан
Ексклузивно
за ИУАС

враши кон Источ

Нано Ружин

а почетокот на втората половина на 90-тите години, пет години пред почетокот на третиот милениум, ЕУ, воспоставена на I.XI.1993 г.

со ратификацијата на договорот на Мاستрихт, соочена е со императивот од кои најзначајни се: одржувањето на меѓунационалната конференција во 1996 г. на која ќе бидат преиспитани одредбите на договорот од Мاستрихт; воспоставувањето на Европската централна банка и на заедничката монета меѓу 1997 и 1999, проширувањето на Унијата од 15 до 25 членки... Овие цели треба да се остават во услови кога Унијата бележи значителен пораст на стапката на невработеноста, потоа криза на социјалната држава која не е во состојба да се прилагоди кон динамиката на економската монетизација, нејзината демократија оптоварена со корупција и исклучување ја покажува својата замореност и јавност, и конечно релативната несмоќ, наспроти босанската трагедија, која ја истакна актуелната мултија на еврокартите за преураеноста на амбициите за единствена напуорена политика на ЕУ. Што покажува и што може Унијата?

Од драматичните настани во есента 1989 г. условите на европската конструкција иницирана со планот Моне-Шуман (панеочелен пункт) радикално се трансформираат: членката завела која ги делеше Западна од Источна Европа се распадна, американските одбранбени чалор кој ја протежирале Западна Европа затрбуи од својот креативен тет, Германија се обедини и стана

Тешкотите и компликациите што ги предизвикала интеграцијата на земјите на Источна и на Централна Европа во ЕУ, би создале извесен негативен Feed back и врз функционирањето на европските институции. Амбициозната перспектива „27 членки до 2100 година“ всако го иницира спектакуларното ехо меѓу еврокартите, кои на следната меѓунационална конференција на ЕУ, предвидена за оваа 1996 г. и посветена на ревизијата на некои одредби од Договорот од Мастрихт, веројатно ќе се зафатат и со реформите на европските институции

една држава „како и останатите“, Советскиот Сојуз неспина отстапувајќи ја место на Русија која се уште се бара, и конечно Европа е само еден дел на светот кој три рабони мултици. Европската унија, посветена на огромни ветувања, но и хендикепирана со бројни неувесности, соочена е со прашањето на сопствените перспективи. Меѓунационалната конференција за оваа 1996 г. се подготвува во клима на голем скептицизам. Згора на тоа тежината на економските и монетарните турбуленции и прешинот во дефинитивната фаза на Монетарната европска унија се уште се на границите меѓу утолијата и реалноста. Но, зарем европската конструкција во изминатите четири децении не се развивале во слични услови на постојана криза и незадоволство? Зарем во историјата нешто се одлигало однапред? Денес, ЕУ со целот свој бавач брза во пресмет на нејзините четири големи премии, четири меѓународни уютови и предизвици на Унијата кои исто-

време се и четири големи прашања и дилеми: какви граници за ЕУ, или поточно кои држави на Европа можат да сметаат на идното членство во ЕУ?; каква економска конструкција, односно какви економски интеграционен и организирани простор?; каков напреден политички идентитет односно напреден и безбедносна заедничка политика, на која се гледа како на „вртолот голем мобилизаторски проект“ на Унијата, и конечно, кои и какви институции за ЕУ?

„Секоја европска држава може да побара да стане член на Унијата. За таа цел, треба да се обрнат до Советот, кој се изјаснува едногласно по консултациите со Комисијата и позитивниот став на Европскиот парламент поткрепен со апсолутно мнозинство на гетовите членови“, се истакнува во одредбите на Договорот од Мастрихт и на Договорот од Рим (чл. 237).

Според овие одредби, секоја

европска држава може да ги пристапи на ЕУ. Од 1 Јануари 1995 г., ЕУ ја сочинуваат 15 држави, речиси уште толку кои мечтаат да станат нејзини членки во следната деценија. Кандидатите за членки на Унијата се подготвени во 4 групи држави: во првата група се наоѓаат меѓународните земји (Турција, Кипар, Малта) кои веќе подготви време тропнат на вратите на Унијата; втората група ја сочинуваат четирите држави од „Визеградската група“ (Полска, Словенија, Унгарија, Чешка) кои се очекува набргу да станат членки на Унијата; третата група ја сочинуваат балканските земји меѓу кои и Република Македонија кои во очите на Европците се отоварени со економските и етичките апголизми, и конечно четвртата група држави се оние кои произлегоа од поранешниот СССР со специфичните позиции на трите балтички држави и на Рускиот конос.

Вчера шест, на девет, на два, наесет, денес петнаесет, утре можеби деветнаесет или дваесет и седум? Констатираното зголемување на бројот на државите-членки на Западната подочна Унијата, претставува доказ за силата на привлекувача на европската интеграција. Меѓутоа, сите досетливи и идици проширувања загрижуваат бичејќи наметнуваат еден напор кои даптирање на механизмите и правилата на европското функционирање.

Пред сè, посткомунистичките држави (ПКД) економски се мошне хетерогени и се поларизирани меѓу оние кои се поразвиени и оние кои бележат значителна стопанска заостанатост. Перманентната воља на

Cover story

МИТЕРАН
1916-1996

тата година кога тој лично инсистираше на проширување на Унијата со зачленување на повеќе земји од Источна и од Средна Европа.

Неколкуте политички реформи што се преземени во Франција и што му се припишуваат на Митеран како негова заслуга, а тоа се децентрализацијата, европската интеграција, конкретните монетарни мерки и независноста на банките во Франција, прокламирањето социјалство, како и зголемувањето на улогата на меѓународните закони, може да се прокомментираат како осnova за спречување на проработувањето на некаква спротивна сила. Зашто прашање е Франција, зашто прашање е

брзо исчезнува, отсекогаш бил во најголема мера политички.

Во говорот што Митеран го одржа на 19 јануари минатата година во Европскиот парламент, кој се одржа како негов политички тестамент, тој со луцидност на голем визионер ја изрече и следната мисла која е повеќепати и на многу места цитирана, а тоа е дека: „Нацизмот е војна, а војната не ѝ припаѓа на минатото, туку може да биде и наша иднина“. Неговата европска ориентација и карактеристика дека тој е еден од најсуптилниот архитект на европското обединување сигурно дека ја потврдува и неговата изјава дадена пред десетина години: „Франција е наша татковина, а Европа е наша иднина“, што до последниот момент од неговата претседателска функција се трудење да ја спроведува во практичното живеење. Така како што укажуваат повеќето спроведени анкети,

Французите сепак му веруваа на својот поранешен претседател, кој и покрај тешката болест достоинствено ја извршуваше својата одговорна функција, по истовремено во минатогодишниот период тие се прашуваа дали всушност митеранизмот ќе гласне и што ќе се случи понатаму со политичките насоки што ѝ се зацртани на Франција.

Оудаен на политичката кариера, Франсоа Митеран дванајст се кандидираше за претседател на Франција: во 1965 година како противкандидат на Шарл де Гол и во 1974 година како противкандидат на Валериј Жискар д'Естен. Инаку, тој 17 пати беше министер во различни француски влади, основач на деветиот социјалистичка партија во 1971 година и нејзини долгогодишен претседател. За многумина Митеран остана загатка и лик меѓу светлината и сенката. Се вели дека Митеран го предвидел распадот на Совет-

скиот Сојуз, го предвидел исто така и обединувањето на Германија, но ја изоставил проценката за сопствената биографија дека по бестрговото од германско заробеништво во Втората светска војна му се приклучил на генералот Петен и на режимот во Виши, а не на движењето на отпорот, што е зацртано и во неговата автобиографска книга. Долго време Митеран ја прикривал и својата десна ориентација во младоста за која наоѓал охрабрување дека била плод на неговата голема љубовитност. Во јавноста се добила впечаток дека пред две години она што се обелодени за неговите воени активности најверојатно не било планирано само да ги навести постхумните напади врз неговото однесување, туку дека шивната подлабока цел всушност била историскиот реинтонизам на цела Франција.

Заокружувајќи ја својата политичка кариера, што траеше речиси половина век,

Митеран пред две години мошне елегантно ги дезавуира нападите и аферите со неговото учество во движењето на отпорот, потоа гласните за војбрачна ќерка како и многуте критички писанија низ францускиот и советскиот печат за некои моменти од неговата политичка кариера, како и полското кини објавени по последните две-три години што се посветени на неговиот живот. Уште кога имал 16 години Франсоа Митеран, кој потекнува од побожно но често семејство, уште не наметнувајќи дека целиот живот ќе му биде посветен на политичката кариера, изјавил: „Ќе бидам папа или претседател на Франција“. Сепак, подоминантна била желбата за потврдување на својата личност во сферата на политиката, па Франсоа Митеран не згрепнува во својата определба, оставајќи зад себе и голем политички капитал, пред сè за Франција, а и за Европа.

Архитект на европското единство

Кон беа европските и светските насоки и приоритети на француската надворешна политика?

како полуусперена земја, за каква што се залагале. Митеран подолго време, исто како што и поголемиот дел од својата кариера Митеран го посвети на борбата против деголизмот. Сепак, од сите реформи, бирекле, најзначајни се социјалното и европското прапање, зашто и двете во самиот корен и суштина ја уништуваат можноста да се каже „да или не“, можност која е олицетворена во деголистичкиот устав и која претставува дефинитивна карактеристика на националниот суверенитет, односно можност која една држава ја прави одговорна и политички независна. Во компетентите за митеранизмот што во последно време сè почесто се јавуваат во европскиот печат, се вели дека за Митеран, како и за неговиот идол од воениите времиња Филип Петен, не постои преска меѓу суверенитетот и легитимитетот и дека власта не треба да се спроведува во името на нацијата, а наместо тоа доволно е само блејат претстава за „Европа“. Во нив се вели дека доколку Митеран успееше да ја убеди целата политичка класа, да ја прогорта неговата европска пропагандна, тоа само ќе покаже колку франција станала недеголистичка. А традиционалниот концепт за нација, кој за разлика од германскиот концепт за расно што

Удешето на својата позната европска политика изгради блиски врски со Германија за спроведување на политиката на разбирање во рамките на Европската унија со успешната соработка и партнерството со германскиот канцелар Хелмут Кол, поставувајќи ги основите за единствена валута и илјада збржана армија, одржувајќи ја француската независна нуклеарна застрапувачка сила и нејзината доминантна улога во западна и централна Африка.

Митеран ги укина француските нуклеарни проби во 1992 година, откако заврши студентската војна. Неговата единствена политичка изјава, по напуштањето на канцеларијата, беше критиката упатена до неговите наследник Жак Ширак за продолжување на нуклеарните проби.

За да го одржи статусот на Франција како голема сила, Митеран испрати во 1991 година против Ирак, кој порано бил голем купувач на оружје од франција, и на безброј мировнички мисии на ОН.

Кога бил запрашан со што би бил тој запаметен, Митеран одговорил: „како татко на неговите омилени архитект на европското единство, кој го одржува статусот на франција во светот и како најдогматски претседател во период на социјален мир во оваа земја“.

Но, неговото досега поумешно да испрати војници веќе контроверзно. Биогра-

Француските постојалска слика на Максвијалистички манипулатор, а тврдоглаво верен на до-брити стари пријатели и другари во колаборационистичкиот Вишиев режим.

Додека други се рачувале на ослободувањето на Источна Европа од комунизмот, Митеран беше загрижен за новите опасности од конфликт. „Национализмот претставува војна“, се обрати тој до Европскиот парламент во неговиот последен говор во јануари 1995 година.

Неговата спектакуларна посета на опседнатот босански главен град Сараево, во јуни 1992 година, наиде на големо одобравање, но не успеа да го скрши циклусот на војната и злосторствата во поранешна Југославија. Критичарите го обвинија дека покажал преголемо разбирање кон Србите.

Способностите на Митеран во гоноринштото и нивувањето, покажуваат голема моќ на познавање на историјата, филозофијата, религијата и литературата. Тој ги вреднувал интелектуалните групи и „честопати бегал од „граѓаните“ на претседателството во чинање на неговите омилени книги.

Како вистински вљубеник во културата, тој беше патрон на повеќе области во уметноста. Тој се залагаше за демократија и за човекови права, но не се двоумеше да испрати војници

во поранешните африкански

колонии, каде што про-француски авторитет и француски населеници се на-опаѓаа во опасност.

Кога се обраќање до својата ориентација како Обешетите нации или до прагматичен социјалист. □

